

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 27. febrúar 2015.
Tilvísun: 201502-0008

Frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar), 416. mál.

Alþýðusambandi Íslands hefur borist til umsagnar frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar), 416. mál.

Rétt er að geta þess í upphafi að í lok árs 2012 var gert samkomulag á milli stjórnvalda, aðila vinnumarkaðarins og sveitarfélaganna um sérstakt virkniátak „Vinnu og virkni - Átak til atvinnu 2013“ fyrir atvinnuleitendur sem voru að ljúka bótatímabili sínu, og sem síðar fékk heitið „Liðsstyrkur“. Hluti af því samkomulagi var að sveitarfélögin fengju skýrari heimildir til að skilyrða fjárhagsaðstoð félagsþjónustu sveitarfélaga við virkni.

Alþýðusamband Íslands skilyrti stuðning sinn við þessa heimild til sveitarfélaganna með tvennum hætti. Annars vegar að bótatímabil atvinnuleysisbóta yrði 36 mánuðir eins og samkomulagið fól í sér og hins vegar að settar yrðu skýrar reglur um lágmarksfjárhæð og samræmdar reglur um forsendur fyrir fjárhagsaðstoðinni sem öllum sveitarfélögum yrði skylt að fylgja. Og jafnframt, að slíkar reglur væru ásættanlegar. Fyrir liggur að þær aðstæður sem nú eru uppi og það frumvarp sem hér er til umsagnar uppfylla hvorugt þessara skilyrða.

Með ákvörðum Alþingis, að tillögu félags- og húsnæðismálaráðherra, hefur bótatímabil atvinnuleysisbóta verið stytta úr 36 mánuðum í 30. Þetta var gert þrátt fyrir kröftug mótmæli verkálýðshreyfingarinnar og þrátt fyrir þau miklum og alvarlegum áhrifum sem styttingin hefur á hagi og afkomu þeirra atvinnuleitenda sem lengst hafa verið án vinnu. Þegar af þessari ástæðu eru forsendur fyrir stuðning Alþýðusambandsins við það frumvarp sem hér er til umfjöllunar, brostnar.

Hvað varðar þá kröfu Alþýðusambandsins að settar verði skýrar reglur um lágmarksfjárhæð og samræmdar reglur um forsendur fyrir fjárhagsaðstoðinni sem öllum sveitarfélögum yrði skylt að fylgja sveitarfélaganna, þá er ekkert slíkt að finna í frumvarpinu. Það eina sem segir um þetta efni er að „*Ráðherra gefur árlega út leiðbeinandi reglur til sveitarstjórna, í*

samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga, um framkvæmd fjárhagsaðstoðar auk viðmiðunarfjárhæða fyrir fjárhagsaðstoð". Eftir sem áður er sveitarfélögunum þannig frjálst að ákveða fjárhæð fyrir fjárhagsaðstoðina og skilyrða eins og þeim sýnist.

Í nóvember 2013 gaf Alþýðusamband Íslands út skýrsluna [Fjárhagsaðstoð sveitarfélaga](#). Þar kemur fram mikill fróðleikur um fjárhagsaðstoð sveitarfélaganna, hvaða skilyrðum hún er háð og hversu ólík hún er á milli sveitarfélaganna. Í niðurstöðum skýrslunnar segir m.a.:

„Umfjöllunin hér að framan sýnir að sveitarfélögin hafa ólíkar reglur um fjárhagsaðstoð. Misjafnt er hvað sveitarfélögin reikna inn í framfærslugrunn sinn, hvernig þau meðhöndla tekjur og áhrif fjölskyldustærðar en með þessu skapast mismunandi reglur sem leiða til þess að upphæð framfærslu verður ekki sú sama frá einu sveitarfélagi til annars. Einstaklingar sem búa við sama vanda eiga því rétt á mismunandi aðstoð allt eftir því í hvaða sveitarfélagi þeir búa.

Eins og sést hér í dæmunum að framan verða einstaklingar og/eða fjölskyldur fyrir nokkrum tekjumissi þegar viðkomandi færast af atvinnuleysisbótum yfir á fjárhagsaðstoð sveitarfélaganna. Dæmin hér að framan sýna einnig að ef um hjón/sambúðarfólk er að ræða og annar aðilinn er að ljúka bótarétti sínum hjá Vinnumálastofnum verða þau í raun fyrir miklum tekjumissi vegna tekjutengingar maka.

Ekki er haldin skrá um þá einstaklinga sem sækja um fjárhagsaðstoð hjá sveitarfélögunum og þurfa frá að hverfa vegna þess að þeir eru með tekjur yfir viðmiðunarmörkum vegna tekjutengingar maka eða uppfylla ekki ákveðin skilyrði sem sett eru. Það er erfitt að átta sig á því hvert þessir einstaklingar leita eftir fjárhagsaðstoð.

Huga þarf að því að bæta stöðu þeirra sem lokið hafa rétti sínum til atvinnuleysisbóta og detta alfarið út af bótum ef maki þeirra er í launaðri vinnu með tekjur yfir ákveðnum viðmiðunarmörkum. Mikilvægt er að skilgreina þarfir fyrir alla þá einstaklinga, sem leita til sveitarfélaganna, og bjóða upp á varanleg úrræði.“

Eins og framangreindur texti ber með sér er mjög margt gagnrýnivert hvað varðar fjárhagsaðstoð sveitarfélaganna sem er löngu tímabært að taka á. Engin tilraun er gerð til þess í því frumvarpi sem hér er til umfjöllunar. Einnig má gagnrýna hversu lítill lærdómur er dreginn af reynslu undangenginna ára þegar kemur að virknivæðingu og möguleikum langtímaatvinnulausra til þátttöku á vinnumarkaðinum. Sú reynsla er dregin saman með eftirfarandi hætti í skýrslunni:

„Samstarf stjórnvalda og aðila vinnumarkaðarins og þau verkefni, sem ráðist hefur verið í eftir hrun, staðfesta mikilvægi þess að beita virkum vinnumarkaðsaðgerðum til að draga úr atvinnuleysi og auðvelda fólki, sem misst hefur vinnuna, endurkomu á vinnumarkaðinn. Þær

eru jafnframt besta leiðin til að koma í veg fyrir að einstaklingar fullnýti bótarétt sinn í atvinnuleysistryggingakerfinu og þurfi að leita eftir fjárhagsaðstoð sveitarfélaganna.

Markvissar vinnumarkaðsaðgerðir og starfsendurhæfing eru þannig best til þess fallnar að bregðast við og draga úr langtímaatvinnuleysi sem leitt getur til örorku.“

Í ljósi alls þess sem hér hefur komið fram leggst Alþýðusamband Íslands alfarið gegn því að frumvarpið verði samþykkt.

Virðingarfyllst,

F.h. Alþýðusambands Íslands

Halldór Grönvold,

aðstoðarframkvæmdastjóri ASÍ

Reykjavík, 2. mars 2016

Skrifstofa Alþingis
B/t velferðarnefndar Alþingis
Alþingishúsið við Austurvöll
150 Reykjavík

Efni: Umsögn Félagsráðgjafafélags Íslands vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 um skilyrði fjárhagsaðstoðar, þingskjal 732, 458. mál.

Félagsráðgjafafélag Íslands þakkar tækifærið til að gera umsögn um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga sem felur í sér heimild til að skilyrða fjárhagsaðstoð. Félagið hefur áður gert umsögn við breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga sem höfðu sama markmið, þingmál 416, þingskjal 624, þar sem lagt var til að áhersla væri frekar lögð á virkni og ber að taka fram að þær athugasemdir sem félagið þá gerði standa enn og eru meðfylgjandi¹.

Félagsráðgjafafélag Íslands vill áréttta mikilvægi þess að lög um félagsþjónustu sveitarfélaga byggji á mannúð og mannréttindum og virðingu fyrir manngildi og sérstöðu hvers einstaklings. Í 1. grein laga um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 er áhersla lögð á að hvetja skuli einstaklinga til ábyrgðar á sjálfum sér, virða sjálfsákvörðunarrétt hans og styrkja til sjálfshjálpar. Hefur þessi lagagrein verið leiðarljós félagsráðgjafa þegar þeir veita félagslega ráðgjöf og leita leiða til að hvetja einstaklinga til virkni.

Félagsráðgjafafélagið leggur til að orðalag laga um félagsþjónustu sveitarfélaga byggji alls staðar á virkni og hvatningu, rétti allra til að fá aðstoð til virkni og stuðning félagsráðgjafa, frekar en skilyrðingum og skerðingum. Félagið leggur til að lögin tryggi að allir sem fá fjárhagsaðstoð njóti eftirfylgdar og gerð verð virkniaætlun fyrir alla, unnin af félagsráðgjöfum, óháð aðstæðum. Við leggjum til að gerð verði krafa um virkni sem tekur mið af ólíkum þörfum einstaklinga og stuðlar að valdeflingu hvers og eins á þeim stað viðkomandi er staddur hverju sinni. Virkniaætlanir gætu þannig falið í sér verkefni allt frá því að mæta vikulega og skrá nafn sitt upp í markvissa atvinnuleit. Virkni er yfirmarkmiðið í þessari tillögu en atvinnuleit væri markmið fyrir ákveðinn hóp. Virkni stuðlar að ábyrgð einstaklingsins á eigin velferð, þátttöku hans í samfélaginu og opnar fyrir möguleika á frekari tækifærum bæðu í huga einstaklingsins og umhverfi.

¹ Umsögn Félagsráðgjafafélags Íslands við þingskjal 732; <http://www.althingi.is/altext/erindi/144/144-1375.pdf>.

Félagsráðgjafafélag Íslands bendir jafnframt á að fái frumvarpið brautargengi sé mikilvægt að tryggt verði að fyrir liggi faglegt og rökstutt mat eigi að skerða grunnframfærslu einstaklinga. Tryggja verður að sveitarfélögin og Vinnumálastofnun hafi yfir að ráða fagfólki sem hefur menntun og færni til þess að gera slíkt mat og bendum við á að félagsráðgjafar eru sú stétt sem hefur mesta reynslu af því að vinna með skjólstæðingum félagsþjónustu sveitarfélaga með það að markmiði að hvetja þá til virkni. Viljum við ítreka mikilvægi þess að sveitarfélög og Vinnumálastofnun hafi nægan fjölda félagsráðgjafa til þess að sinna slíkri þjónustu eins og lagt er upp með í frumvarpi þessu þar sem félagsráðgjafar hafa svigrúm til þess að styðja einstaklinginn til sjálfshjálpar, hafi svigrúm til að veita félagsráðgjöf. Leggur Félagsráðgjafafélag Íslands til að þessi umræða verði tekin upp í tengslum við heildarendurskoðun laga um félagsþjónustu sveitarfélaga.

Athugasemdir Félagsráðgjafafélags Íslands við einstaka greinar frumvarpsins

1. málsgrein 2. greinar

Félagsráðgjafafélag Íslands gerir athugasemd við að heimild til skilyrðingar nái einungis til þeirra sem teljist vinnufærir og ítrekar fyrri varnaðarorð að hætt er við að einstaklingar sem eru metnir vinnufærir að hluta hröklist í sjúklingahlutverk og á örorkubætur til lengri tíma litið. Mikilvægt er að starfsmenn félagsþjónustu sveitarfélaga geti veitt félagsráðgjöf áður en ákveðið er að skilyrða fjárhagsaðstoð við virka atvinnuleit og að allir eigi rétt á áætlun um virkni.

Tillaga FÍ að nýju orðalagi (breytingartillaga er í rauðu):

Sveitarstjórn er heimilt að setja í reglur um veitingu fjárhagsaðstoðar skilyrði um að umsækjandi sem er vinnufær að hluta eða öllu leyti, sé í virkri atvinnuleit.

Sveitarstjórn skal tryggja að allir umsækjendur um fjárhagsaðstoð fái félagsráðgjöf og að gerðar séu einstaklingsbundnar virkníáætlanir unnar af félagsráðgjöfum fyrir alla umsækjendur fjárhagsaðstoðar.

2. málsgrein 2. greinar

Í annarri málsgrein kemur fram að gera skuli mat á vinnufærni einstaklings sem byggja skuli á samræmdu faglegu mati á færni til vinnu. Í greininni kemur ekki fram með hvaða hætti slíkt mat skuli fara fram og leggur Félagsráðgjafafélagið áherslu á mikilvægi þess að um kerfisbundið mat sé að ræða og að samstarf verði haft við Heilsugæsluna, meðal annars í ljósi þess fjölda einstaklinga sem geta verið vinnufærir að hluta og eru með læknisvottorð.

Tillaga FÍ að nýju orðalagi (breytingartillaga er í rauðu):

Mat á vinnufærni umsækjanda skal byggjast á samræmdu faglegu mati á færni til vinnu. **Matið skal vera heildstætt og taka mið af sál-félagslegum og heilsufarslegum aðstæðum umsækjenda.** Leiði mat á vinnufærni í ljós að umsækjandi er vinnufær að hluta eða öllu leyti skal **vinna með honum virkníáætlun** um atvinnuleit þar sem fram koma þau skilyrði sem hann þarf að uppfylla til að teljast vera í virkri atvinnuleit. Skilyrðin skulu taka mið af mati á vinnufærni hans og einstaklingsbundnum þörfum.

Eingöngu er heimilt að setja eftirfarandi skilyrði:

- a. að umsækjandi hafi frumkvæði að starfsleit,
- b. að umsækjandi sé reiðubúinn að ráða sig í hvert það starf sem hann er fær um að sinna samkvæmt mati á vinnufærni og greitt er fyrir samkvæmt lögum og kjarasamningum, sbr. 1. gr. laga um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrisréttinda, nr. 55/1980, en þar með telst að vera reiðubúinn að mæta í atvinnuviðtöl,
- c. að umsækjandi sækji um og taki þátt í vinnumarkaðsaðgerðum samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir, þ.m.t. námsúrræðum, og
- d. að umsækjandi veiti sveitarfélagi eða eftir atvikum Vinnumálastofnun nauðsynlegar upplýsingar til að auka líkur sínar á að fá starf við hæfi.

3. málsgrein 2. greinar

Í þriðju málsgrein er kveðið á um að skerða megi grunnfjárhæð fjárhagsaðstoðar séu skilyrði sem tilgreind eru í 2. málsgrein, ekki uppfyllt. Félagsráðgjafafélag Íslands leggur til að tryggt verði að fyrir liggi faglegt og rökstutt mat, framkvæmt af félagsráðgjöfum, eigi að skerða grunnframfærslu einstaklinga. Er þetta lagt til með það að markmiði að tryggja að komi til skerðingar grunnfjárhagsaðstoðar liggi fyrir mat félagsráðgjafa og ástæður skerðingar rökstuddar með greinargóðum hætti. Félagsráðgjafafélag Íslands ítrekar jafnframt þá afstöðu sína að lögin heimili ekki skerðingu á annarri fjárhagsaðstoð en grunnfjárhagsaðstoð þar sem ekki fæst séð hvaða tilgangi slík heimild þjónar. Í greininni eru ekki settar skorður á það hversu oft er hægt að skerða fjárhagsaðstoð og gera nýtt mat á vinnufærni. Telur FÍ að þetta þurfi meira samtal og greiningu á mögulegum afleiðingum þessa ákvæðis fyrir langtímaatvinnulausa.

Tillaga FÍ að nýju orðalagi (breytingartillaga er í rauðu):

Uppfylli einstaklingur, sem metinn hefur verið vinnufær að hluta eða öllu leyti, ekki skilyrði um virka atvinnuleit er heimilt að skerða þá grunnfjárhæð fjárhagsaðstoðar sem kemur fram í reglum sveitarfélags um framkvæmd fjárhagsaðstoðar um allt að helming í allt að tvo mánuði í senn, enda hafi hann hætt virkri atvinnuleit án gildra ástæðna. **Áður en til skerðingar grunnfjárhæðar fjárhagsaðstoðar kemur skal liggja fyrir skriflegt mat félagsráðgjafa þar sem staðfest er að önnur úrræði hafi verið fullreynd og rökstutt hvers vegna skerðing grunnfjárhagsaðstoðar sé réttlætanleg. Jafnframt er þá heimilt að fella niður aðra fjárhagsaðstoð til hans í allt að sex mánuði í senn.** Hafi grunnfjárhæðin sætt skerðingu í tvígang verður hún ekki skert í þriðja sinn án nýs mats á vinnufærni hans. Óheimilt er að skerða fjárhagsaðstoð sem er sérstaklega vegna framfærslu barna eða ætluð börnum samkvæmt reglunum.

4. málsgrein 2. greinar

Í fjórðu málsgrein kemur fram að sveitarfélagi er heimilt að gera samstarfssamning við Vinnumálastofnun um mat á vinnufæri. Í athugasemdum með frumvarpinu kemur fram að frumvarpið geri ráð fyrir að sveitarfélög geti leitað til Vinnumálastofnunar um framkvæmd á mati á vinnufærni umsækjenda um fjárhagslega aðstoð.

Félagsráðgjafafélagið fagnar auknu samstarfi en bendir á að starfsmenn Vinnumálastofnunar hafa ekki yfir sömu þekkingu að ráða og félagsráðgjafar sem starfa í félagsþjónustu sveitarfélaga. Langtímaatvinnulausir þurfa oft á tíðum miklu meiri stuðning og mikla félagsráðgjöf til þess að ná fótum á vinnumarkaði en oft er um að ræða einstaklinga sem hafa lítið samfélagslæsi og kunnáttu til að fá starf auk þess sem bakgrunnur þeirra getur verið hindrandi. Eigi Vinnumálastofnun að verða lykilstofnun í mati á vinnufærni umsækjenda um fjárhagsaðstoð sveitarfélaga er brýnt að fjölga þar félagsráðgjöfum svo um munar.

Félagsráðgjafafélag Íslands óskar eftir því að fylgja þessari umsögn eftir.

Virðingarfyllst

María Rúnarsdóttir, formaður
Hildigunnur Árnadóttir, félagsráðgjafi

HÁSKÓLI ÍSLANDS
FÉLAGSVÍSINDASVIÐ

FÉLAGSRÁÐGJAFARDEILD

Alþingi
b.t. velferðarnefndar
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 5. mars 2015

Efni: Frumvarp til breytinga á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga (virk velferðarstefna) - 416. mál, 144. lþ.

Vísað er til tölvupósts frá nefndasviði þar sem ofangreint þingmál er sent til umsagnar Félagsráðgjafardeildar Háskóla Íslands. Deildin óskaði eftir framlengdum fresti og var orðið við þeirri ósk.

Tilefni þessarar umsagnar er að kalla eftir varfærni og ígrundun varðandi framkvæmd skilyrðinga við fjárhagsaðstoð, verði þær samþykktar. Tilefni þessarar umsagnar er ekki að færa rök með eða móti því að hægt sé að skilyrða fjárhagsaðstoð til einstaklinga með því að gera kröfur til þeirra um þátttöku í tilteknum úrræðum/atvinnuleit. Ljóst er að flest sveitarfélög hafa lengi haft slík ákvæði í reglum sínum og því mikilvægt að kveða úr um lagalegar heimildir í þessu efni (Guðný Björk Eydal og Lena Hrönn Marteinsdóttir, 2011).

Í 2. grein núgildandi laga um félagsþjónustu sveitarfélaga segir „Við framkvæmd félagsþjónustunnar skal þess gætt að hvetja einstaklinginn til ábyrgðar á sjálfum sér og öðrum, virða sjálfsákvörðunarrétt hans og styrkja hann til sjálfshjálpar“. Þessi hugmyndafræði kallast á við grundvallargildi og siðareglur félagsráðgjafar og félagsráðgjafar eru m.a. þjálfaðir í að mæta skjólstæðingum þar sem þeir eru staddir, nálgast vanda á forsendum skjólstæðinga og beita heildarsýn við mat á hvaða úrræði

gætu komið þeim að bestu gagni. Á liðnum árum hefur einnig verið lögð vaxandi áhersla á notendasamráð við mótnun úrræða og þjónustu. Rannsóknir styðja að slík nálgun í starfi sé árangursrík, og árangur úrræða sem fólk tekur sjálfst ákvörðun um að taka þátt í er, eðli máls samkvæmt, ávallt betri en úrræða sem fólk er þvingað til að nýta sér.

Undirrituð beina þeim tilmælum til Velferðarnefndar Alþingis að verði frumvarpinu veitt brautargengi verði þess gætt að þegar skerða á grunnframfærslu einstaklinga þurfi að liggja til grundvallar skriflegt rökstutt mat. Slíkt mat verður að vera unnið af fagfólki sem hefur tilskylda menntun til að meta stöðu og möguleika viðkomandi einstaklinga. Í slíku mati þarf að rökstyðja að önnur úrræði hafi verið fullreynd og að skerðing sé réttlætanleg og í samræmi við ákvæði um framkvæmd félagsþjónustu (sbr. 2. grein núgildandi laga). Mælt er með að slíkt mati verði ávallt unnið af tveimur fagaðilum, tveimur félagsráðgjöfum eða félagsráðgjafa og annars fagaðila. Auk sérþekkingar félagsráðgjafa á sál-félagslegum áhrifabáttum og úrræðum velferðarkerfisins þá segir í siðareglum félagsráðgjafa að grundvöllur félagsráðgjafar sé „virðing fyrir manngildi og sérstöðu hvers einstaklings og trú á getu hans til að nýta hæfileika sína til fullnustu“. Þá segir enn fremur: „Markmið félagsráðgjafar er að vinna að lausn félagslegra og persónulegra vandamála og sporna við félagslegu ranglæti. Félagsráðgjafi vinnur gegn mannréttindabrotum hvar svo sem þau eiga sér stað“ (Siðareglur félagsráðgjafa). Félagsráðgjafa ber því að vinna slíka greinargerð með hagsmuni skjólstæðings að leiðarljósi og gæta þess að mannréttindi séu virt í hvívetna.

Með slíku verklagi þar sem gerðar eru ríkari kröfur, verður tryggt að slíkar skerðingar verði ekki framkvæmdar nema að skjólstæðingar hafi átt rétt á félagslegri ráðgjöf og að félagsráðgjafi hafi metið stöðu viðkomandi. Þannig sé tryggt að vandað sé til verka þegar skerðingar á réttindum eiga í hlut og um leið hvatt til ítarlegri rökstuðnings en ella og yfirferðar/endurmats. Slíkt verklag á ekki síður við þó góð samvinna sé milli skjólstæðings og meðferðaraðila. Afar mikilvægt er að viðhalda jafnvægi varðandi réttindi og skyldur borgaranna, eins og ítrekað er bent á í skýrslunni „Farsæld-baráttan gegn fátækt“ þar sem kallað er eftir að öllum séu tryggð tækifæri til

þátttöku.

Við leggjum til að eftirfarandi ákvæði verði bætt við í lok 4. mgr. 2. gr. (Þingskjal 624): „Áður en skilyrðing, sem felur í sér skerðingu á upphæð fjárhagsaðstoðar, er framkvæmd skal sveitarstjórn tryggja að fyrir liggi rökstutt skriflegt mat tveggja félagsráðgjafa, eða félagsráðgjafa og annars sérfræðings, þar sem staðfest er að önnur úrræði hafi verið fullreynd og það rökstutt hvers vegna skerðing grunnframfærslu sé talin réttlætanleg og í samræmi við ákvæði um framkvæmd félagsþjónustu“.

F.h. Félagsráðgjafardeildar

Guðný Björk Eydal prófessor og Halldór S. Guðmundsson lektor

Heimildir

Guðný Björk Eydal og Lena Hrönn Marteinsdóttir. (2011). Fjárhagsaðstoð sveitarfélaga og virkni viðtakenda. *Tímarit félagsráðgjafa*, 1, 39-44. [Sótt af: http://www.felagsradgjof.is/timarit/1._tbl_5._arg_2011/]
Lög um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991
Siðareglur félagsráðgjafa. [Sótt af: <http://www.landlaeknir.is/gaedi-og-efirlit/heilbrigdisstarfsfolk/starfsleyfi/sidareglur/item13340/>].

HAFNARFJÖRÐUR

Nefndarsvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Hafnarfirði, 11. mars 2016
1602380 RE

Efni: Frumvarp til laga um félagsþjónustu sveitarfélaga (skilyrði fjárhagsaðstoðar), 458. mál til umsagnar

Á fundi sínum þann 26. febrúar s.l. fól fjölskylduráð Hafnarfjarðar undirritaðri gerð umsagnar um frumvarp til laga um félagsþjónustu sveitarfélaga (skilyrði fjárhagsaðstoðar).

Í 2. gr. frumvarpsins er fjallað um heimildir sveitarstjórna til að setja í reglur um veitingu fjárhagsaðstoðar skilyrði um að umsækjandi, sem er vinnufær að hluta eða öllu leyti, sé í virkri atvinnuleit. Hér er um nauðsynlegt framfaraskref að ræða. Sveitarfélög hafa í einhverju mæli notað skilyrðingar í vinnslu fjárhagsaðstoðarmála og er því nauðsynlegt að fyrir hendi sé skýr lagaheimild til beitingar á slíkri framkvæmd.

Í frumvarpinu kemur fram að mat á vinnufærni umsækjenda skuli byggjast á samræmdu faglegu mati á færni til vinnu. Mikilvægt er að benda á að í sveitarfélögum er starfandi fagfólk, í flestum tilvikum félagsráðgjafar, margt hvert með langa reynslu af stuðningi við einstaklinga. Fjárhagsaðstoð er ekki og á ekki að vera skilyrt nema að undangengnu mati fagfólks. Mikilvægt er að fjárhagsaðstoð sé ekki skilyrt vegna barna og telur undirrituð nauðsynlegt að skýra betur setningu í 2. gr. frumvarpsins þar sem segir:

”Jafnframt er þá heimilt að fella niður aðra fjárhagsaðstoð til hans í allt að sex mánuði í senn.” Ekki er ljóst hvað átt er við með aðra fjárhagsaðstoð ef ekki er átt við greiðslur vegna barna.

Samkvæmt frumvarpinu er sveitarfélagi heimilt að gera samstarfssamning við Vinnumálastofnun um mat á vinnufærni og aðstoð við atvinnuleitendur sem sótt hafa um fjárhagsaðstoð hjá sveitarfélaginu og eftirfylgni við virka atvinnuleit þeirra. Er það mat undirritaðrar að það sé mjög jákvætt að frumvarpið skapi lagagrunn fyrir samstarfi milli sveitarfélaga og Vinnumálastofnunar.

Hafnarfjörður

Í geinargerð með frumvarpinu er vitnað í Áfram-verkefnið í Hafnarfirði og þess vegna rétt að gera grein fyrir þeirri reynslu sem komin er á verkefnið sem fór af stað í apríl 2014. Tilurð verkefnisins var sú að mjög hafði fjölgað einstaklingum á fjárhagsaðstoð og sveitarfélagið vildi bregaðst við því og styðja við þann stóra hóp, sérstaklega ungs fólks, sem þurfti á

HAFNARFJÖRÐUR

Þessari aðstoð sveitarfélagsins að halda. Gerð var breyting á reglum og verkferlum varðandi fjárhagsaðstoð. Breyting á reglunum fólst fyrst og fremst í því að fjárhagsaðstoð er nú veitt á formi framfærslustuðnings eða tilboðs um starf eða virkniúrræði. Tilgangur aðstoðarinnar er að:

1. Styðja einstaklinga sem aðstoðar njóta til sjálfsbjargar.
2. Gera þeim kleift að framfleyta sér og fjölskyldu sinni án aðstoðar.
3. Stuðla að valdeflingu þeirra.

Meginmarkmið með þessum breytingum er að styðja við virka velferðarstefnu og veita einstaklingum rétt til virkni.

Einnig var gerð sú breyting á reglum um fjárhagsaðstoð sveitarfélagsins að sett var inn ákvæði þess efnis að hafni umsækjandi atvinnu eða virkni, eða hafi sagt starfi sínu lausu án viðhlítandi skýringa er heimilt að greiða honum allt að hálfri upphæð framfærslustyrks hans þann mánuð sem hann hafnar vinnu eða úrræði svo og tvo mánuði þar á eftir. Sama á við um atvinnulausan umsækjanda sem ekki framvísar minnisblaði atvinnuleitanda án viðhlítandi skýringa og umsækjanda sem hætt hefur þátttöku í átaksverkefni, nema veigamiklar ástæður sem fram koma við mat á aðstæðum umsækanda mæli gegn því. Að loknu allt að þriggja mánaða skerðingartímabili er heimilt að bjóða einstaklingi starf eða virkniúrræði á ný þegar tveir mánuðir eru liðnir frá því skerðingartímabili lauk. Hafni einstaklingur starfi eða úrræði á ný, er heimilt að greiða honum allt að hálfri upphæð framfærslustyrks með sama hætti þann mánuð sem hann hafnar vinnu eða úrræði svo og fimm mánuði þar á eftir.

Það skal tekið fram að áður var í fjárhagsaðstoðarreglum sveitarfélagsins heimild til að skerða framfærsluaðstoð í tvo mánuði. Með nýjum reglum var verið að auka enn frekar heimildir til skerðingar. Afar mikilvægt er að benda á að Áfram-verkefnið byggist ekki á skerðingu fjárhagsaðstoðar. Verkefnið felur í sér breytt vinnulag í fjárhagsaðstoð sveitarfélagsins þar sem byggt er á rétti til virkni og virkri velferðarstefnu. Ákvæði um heimild til skilyrðingar í reglum sveitarfélagsins hefur lengi verið fyrir hendi. Rétt er einnig að benda á að fjárhagsaðstoð er aldrei skert að fullu þannig að viðkomandi fái enga fjárhagsaðstoð. Um er að ræða skerðingu að hálfu leyti. Þeir einstaklingar, sem að undangengnu faglegu mati, fá skerta aðstoð eru því áfram í tengslum við fjölskylduþjónustuna og fá þjónustu þar.

Það er lagt til grundvallar í Áfram-verkefninu að góð greining liggi fyrir á stöðu þeirra sem sækja um fjárhagsaðstoð sveitarfélagsins. Einungis þeir sem eru vinnufærir eða þurfa á virkni að halda fá tilboð um vinnu eða virkni og þá jafnframt þeir einstaklingar sem mögulega gætu staðið frammi fyrir skerðingu á framfærslu eftir ítarlegt faglegt mat. Sveitarfélagið sér til þess að störf séu til staðar bæði á almennum markaði og hjá sveitarfélaginu sem nýst geta þessum hópum. Verkefnið er unnið í góðri samvinnu við Vinnumálastofnun og er góð reynsla af þeirri samvinnu. Þau úrræði sem vinnufærum einstaklingum standa til boða hjá Vinnumálastofnun eru gagnleg og nýttast mörgum vel. Benda má á það að æskilegt væri að einstaklingum sem ekki eru vinnufærir og eru á fjárhagsaðstoð sveitarfélaga stæðu til boða úrræði á vegum Vinnumálastofnunar. Það er ekki fyrir hendi í dag og mætti þar bæta úr.

Frá því að Áfram-verkefnið fór af stað hafa rúm 8% þeirra sem þiggja fjárhagsaðstoð fengið skerta fjárhagsaðstoð á grunni reglna sveitarfélagsins um heimild til lækkunar fjárhagsaðstoðarinnar. Fjárhagsaðstoð hefur verið skert í tvígang, þ.e.a.s. hálf aðstoð í sex mánuði hjá þremur einstaklingum eða 0,4%. Fækkað hefur um 40% einstaklinga á fjárhagsaðstoð og fjármagn til fjárhagsaðstoðar hefur dregist saman um 30% á umræddu

HAFNARFJÖRÐUR

tímabili. Þetta hefur gerst þrátt fyrir að atvinnuleysisbótatímabilið hafi styst verulega á þessu tímabili. Atvinnuástand í samfélaginu hefur gjörbreyst á þessum tíma en einnig má þakka þessa breytingu Áfram-verkefninu sem hefur haft hvetjandi áhrif á einstaklinga til að taka þátt í atvinnulífinu, aukið sjálfstraust og styrkt einstaklinga til framtíðar. Eins og tekið er fram hér að framan þá byggir Áfram-verkefnið ekki á skilyrðingum og árangur af verkefninu byggir ekki fyrst og fremst á því ákvæði í reglum sveitarfélagasins. Heimild til skilyrðinga hefur fyrst og fremst þau áhrif að hvetja vinnufæra einstaklinga út á atvinnumarkaðinn eða í viðeigandi virkni. Lögð er áhersla á að styðja fólk upp úr þeim hjólförum að vera óvirkir þiggjendur opinbers stuðnings.

Hugmyndin um virkni einstaklingsins er lögð til grundvallar.

Lokaorð

Undirrituð fagnar þeim breytingum sem lagðar eru til í frumvarpi til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar). Frumvarpið byggir á samræmdri, virkri velferðarstefnu sem styður við einstaklinga til sjálfsbjargar.

Virðingarfyllst,

Rannveig Einarsdóttir
Sviðsstjóri fjölskylduþjónustu Hafnarfjarðar

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
nefndasvid@althingi.is

Hagsmunasamtök Heimilanna

heimilin@heimilin.is - www.heimilin.is
Ármúla 5 - 108 Reykjavík
kt. 520209-2120

Erindi nr. HH15U145.0458

Dags. 3.2.2016

Efni: Umsögn Hagsmunasamtaka heimilanna um 458. mál á 144. löggjafarþingi
Félagsþjónusta sveitarfélaga (skilyrði fjárhagsaðstoðar)

Frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991

Frumvarp það sem hér er til umsagnar lýtur að fjárhagstaðstoð sveitarfélaga. Með því er lagt til að annars vegar verði ráðherra falið að gefa út leiðbeinandi reglur þar sem meðal annars sé kveðið á um viðmiðunarfjárhæðir fjárhagsaðstoðar sveitarfélaga, og hins vegar að heimila sveitarfélögum að setja þeim sem þurfa á slíkri aðstoð að halda, skilyrði um virkni á vinnumarkaði.

Hagsmunasamtök heimilanna eru frekar hlynnt fyrri hluta frumvarpsins þess efnis að ráðherra geti sett viðmið um fjárhæðir þeirrar fjárhagstoðar sem íbúar þeirra eigi rétt á. Nauðsynlegt er að um þetta liggi fyrir skýrar reglur, en fram til þessa hafa fjárhæðir og önnur atriði varðandi fjárhagstoð verið afar mismundandi í einstökum sveitarfélögum. Helst má gagnrýna tillöguna fyrir að ganga ekki nógu langt, en samkvæmt henni yrði aðeins um leiðbeinandi viðmið að ræða sem sveitarfélög yrðu ekki bundin af. Engin trygging er fyrir því að eftir slíkum leiðbeiningum verði farið, og leggja samtökin því til að þessum lið frumvarpsins verði breytt í þá veru að ráðherra verði falið að setja *bindandi* reglugerð um *lágmarksfjárhæðir* fjárhagsaðstoðar sveitarfélaga.

Aftur á móti eru samtökin alfarið andvíg seinni hluta frumvarpsins, þess efnis að sveitarfélögum verði heimilað að setja skilyrði um atvinnuþátttöku fyrir fjárhagsaðstoð. Samkvæmt 1. mgr. 76. gr. stjórnarskrár Lýðveldisins Íslands skal öllum sem þess þurfa tryggður í lögum réttur til aðstoðar, meðal annars vegna atvinnuleysis. Ekki er gerður neinn áskilnaður í ákvæðinu um að heimilt sé með lögum, að setja borgurum landsins íþyngjandi skilyrði fyrir því að fá að njóta þessara réttinda. Þannig brýtur sú tillaga sem felst í 2. gr. frumvarpsins beinlínis í bága við stjórnarskrána!

Rétt er að benda á að á síðasta (144.) þingi var lögð fram tillaga til þingsályktunar um útreikning nýrra neysluviðmiða fyrir íslensk heimili. Nauðsynlega þarf að taka mið af slíkum viðmiðum þegar kemur að því að ákvarða viðmið um stjórnarskrárvarðan rétt einstaklinga til að njóta fjárhagstoðar af hálfu sveitarfélaga, rétt eins og annarra opinberra aðila sem hafa slíkt hlutverk með höndum. Jafnframt liggur fyrir yfirstandi þingi tillaga til þingsályktunar um skilyrðislausu grunnframfærslu, sem hefur einnig verið kölluð "borgaralaun". Samtökin hafa lýst yfir stuðningi við þá tillögu enda felur hún ekki í sér nein íþyngjandi skilyrði á borð við það frumvarp sem hér er til umsagnar, og vísast nánar um það til umsagna samtakanna við þessi tilteknu þingmál.

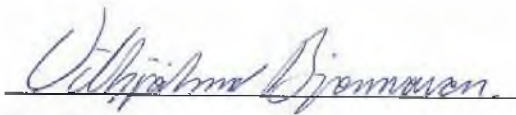
Eins og kemur fram í umsögnum Hagsmunasamtaka heimilanna um framangreind þingmál leggja samtökin áherslu á að öllum borgurum landsins verði tryggður réttur til skilyrðislausrar grunnframfærslu. Með því er átt við að engin sérstök skilyrði eigi að vera fyrir rétti til þess að njóta slíkrar grunnframfærslu, hvorki þátttaka á atvinnumarkaði eða önnur skilyrði. Afstaða samtakanna er skýr í þessum efnum, það er af nógu að taka á Íslandi fyrir alla til að bíta og brenna og því engin sérstök ástæða til að setja íþyngjandi skilyrði fyrir því að almennir borgarar fái notið þeirra réttinda sem kveðið er á um að þeir skuli njóta samkvæmt stjórnarskrá Lýðveldisins Íslands.

Með hliðsjón af framangreindum athugasemdum gera Hagsmunasamtök heimilanna þá tillögu að 1. gr. frumvarpsins verði breytt þannig að opinber framfærsluviðmið verði bindandi lágmark fyrir fjárhagsaðstoð sveitarfélaga, og jafnframt að 2. gr. frumvarpsins verði felld brott. Samtökin geta ekki stutt frumvarpið án slíkra breytinga, og leggjast þar af leiðandi gegn því í óbreyttri mynd.

- o -

Virðingarfyllst,

f.h. Hagsmunasamtaka heimilanna

Vilhjálmur Bjarnason, formadur@heimilin.is

Pálmey Gísladóttir, varaformadur@heimilin.is

Guðmundur Ásgeirsson, erindreki@heimilin.is

4.3.2016

Á fundir sveitarstjórnar Hrunamannahrepps þann 3. mars sl. var tekin fyrir umsögn um frumvarp til laga um félagsþjónustu sveitarfélaga (skilyrði fjárhagsaðstoðar) og eftirfarandi bókað.

1. Velferðarnefnd Alþingis: Umsagnarbeiðni um frumvarp til laga um félagsþjónustu sveitarfélaga (skilyrði fjárhagsaðstoðar).

Oddviti kynnti umsagnarbeiðni frá Velferðarnefnd Alþingis um frumvarp til laga um félagsþjónustu sveitarfélaga um skilyrðingu fjárhagsaðstoðar. Sveitarstjórn styður frumvarpið.

Kveðja
JGV

Jón G. Valgeirsson
sveitarstjóri
480-6600
jon@fludir.is

Velferðarnefnd Alþingis.

Umsögn Landssamtakanna Þroskahjálpar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar). (Þingskjal 732 – 458. mál).

Landssamtökin Þroskahjálp þakka fyrir að fá ofangreint lagafrumvarp sent til umsagnar og vilja koma eftirfarandi á framfæri við velferðarnefnd varðandi frumvarpið.

Afstaða verður ekki tekin til þess sem lagt er til í frumvarpinu án þess að líta mjög til ákvæðis 1. mgr. 76. gr. stjórnarskrárinnar:

Öllum, sem þess þurfa, skal tryggður í lögum réttur til aðstoðar vegna sjukleika, örorku, elli, atvinnuleysis, örbirgðar og sambærilegra atvika.

Afgreiðsla Alþingis á frumvarpinu hefur því verulega þýðingu hvað varðar skilgreiningu löggjafans á velferðarkerfinu og mörkum þess.

Í ljósi þess telja Landssamtökin Þroskahjálpar afar mikilvægt að frumvarpið fái mjög vandaða umfjöllun og afgreiðslu af hálfu Alþingis.

Samtökin vilja einnig benda á að hér sem endranær er vænlegast til árangurs að sýna fólki virðingu svo sem stjórnvöldum ber að gera samkvæmt mannréttindasamningum sem þau hafa undirgengist og viðurkennt er samkvæmt íslenskum lögum og sjónarmiðum varðandi góða stjórnsýsluhætti. Stuðningur og hvatning til virkni er mjög mikilvægur þáttur í slíkri virðingu.

Þá vilja samtökin í þessu sambandi sérstaklega benda löggjafanum og hlutaðeigandi stjórnvöldum á skyldu þeirra til að huga sérstaklega að einstaklingum sem eru með geðræn vandamál eða einhverfu eða aðra fötlun sem getur leitt til þess að þeir eiga erfitt með að uppfylla skilyrði af því tagi sem frumvarpið heimilar og eiga vegna fötlunar sinnar einnig afar erfitt með að gera hlutaðeigandi stjórnvöldum grein fyrir fötlun sinni og aðstæðum. Löggjafinn og hlutaðeigandi stjórnvöld verða að gæta þess að staða þessara einstaklinga verði ekki verri en er nú, verði frumvarpið að lögum, og gera viðeigandi og fullnægjandi ráðstafanir í því skyni.

2. mars 2016,

Bryndís Snæbjörnsdóttir, formaður Landssamtakanna þroskahjálpar.

Árni Múli Jónasson, framkvæmdastjóri Landssamtakanna þroskahjálpar.

Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar)

Pingskjal 732 - 458. mál

Reykjavík 24. febrúar 2016

Alþingi 27.5.2016

Til Velferðarnefndar Alþingis

Málsnr.: 160/050

Inngangur

Málalykill: 0.34.8

Setning laga um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 var einn af mikilvægum áföngum í lagasetningu á Íslandi á síðasta áratug 20. aldar þar sem loks var lagður grunnur að rétti allra þegna landsins til samfélagslegrar félagsþjónustu sem veitt skyldi af virðingu og í samráði við notendur. Það hafði ekki gengið þrautalaust að koma félagsþjónustulögum (framfærslulögum) í gegnum þingið enda leystu félagsþjónustulögin nr 40/1991 af hólmi framfærslulög nr. 80/1947. Á þessum tíma var því brýn nauðsyn á löggjöf sem tæki mið af gjörbreyttum þjóðfélagsaðstæðum frá því að framfærslulögin voru sett fyrir meira en fjórum áratugum og sem um margt voru arfur laga um fátækrarframfærslu. Árið 1967 hafði Reykjavíkurborg reyndar fengið leyfi félagsmálaráðuneytisins til þess að taka upp og vinna eftir samþykkt borgaryfirvalda um „breytta skipan félagsmála“ í takt við nýja tíma og þarfir borgaranna. Bærilega gekk að vinna eftir þessum samþykktum í Reykjavík en lagagrundvöllinn vantaði sárlega og þeim mun meira eftir því sem árin liðu.

Lögin um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 voru lengi í undirbúningi eða frá 1986 - 1990. Þverfagleg nefnd vann að undirbúningi laganna og var litið til reynslu Reykjavíkurborgar um nýja skipan félagsmála og fyrirmýnda leitað í lagasetningu Norðurlandanna einkum Noregs. Í kjölfar þessa starfs var skipuð önnur nefnd sem vann að samhæfingar og kynningarstarfi innan þings og utan þannig að hægt væri að koma lögunum í gegnum þingið í sem mestri sátt og ekki síður að hægt væri að hrinda þeim í framkvæmd eftir gildistöku þeirra.

Ákveðið var að setja rammalöggjöf um alla þætti félagsþjónustu sveitarfélaga í stað ítarlegra (þjónustu)laga enda voru aðstæður í sveitarfélögum mjög ólíkar og rétt þótti að gefa þeim svigrúm til að þróa þjónustuna og var það í samræmi við sjálfsstjórnarrétt sveitarfélaga á Íslandi.

Reynslan af lögunum sl. 25 ár hefur sýnt að þessi ákvörðun hefur um flest gefið góða raun. Sveitarfélög hafa getað þróað þjónustu og þjónustustig í samræmi við áherslur sínar, íbúasamsetningu og þarfir íbúanna hverju sinni. Grunnurinn að þjónustu allra sveitarfélaga hefur þó verið sameiginlegur þ.e. andi laganna sem birtist meðal annars í markmiðsgrein þeirra um „að tryggja fjárhagslegt og félagslegt öryggi og stuðla að velferð íbúa á grundvelli samhjálpár“ og enn fremur ákvæði um þá margbreytilegu þjónustuþætti sem sveitarfélög skulu bjóða íbúunum og tilgreindir eru í 2. grein laganna. Síðan tryggir 12. gr. laganna að sveitarfélög sjái um að veita íbúunum þjónustu og aðstoð samkvæmt lögunum og jafnframt tryggja að þeir geti séð fyrir sér og sínum.

Mikilvægustu nýmæli félagsþjónustulaganna frá 1991 voru þó ef til vill málsmeðferðarreglurnar (Almennar reglur um meðferð einstakra mála, kaflí XVI) og ákvæðið um málskot (Málskot, Kaflí XVII). Í þessum ákvæðum var lagður grunnur að vandaðri stjórnsýslu og réttindum umsækjenda um félagsþjónustu, sem fram til þessa var hvorki sjálfsöð né bundin lögum.

Því verður að líta til þess að lögin um félagsþjónustu nr. 41/1991 fólu ekki einungis rétt til þjónustu heldur ekki síður lögðu þau grunn að mannréttindum allra þegna landsins sem þurfa á margbreytilegri félagsþjónustu að halda.

Í kjölfar félagsþjónustulaganna voru samþykkt önnur mikilvæg lög í sama anda, upplýsingalög nr. 140/1992 og stjórnsýslulög nr. 37/1993 sem byggðu á sömu grundvallarsjónarmiðum um réttindi borgaranna og voru afar mikilvæg á tímum þegar verið var að innleiða mannréttindasjónarmið sem fram komu í félagsþjónustulögunum.

Almennt um frumvarpið - skilyrðing fjárhagsaðstoðar.

Réttur til þjónustu er grundvöllur þess að þjónusta öðlist réttmæti og virðingu og þann sess í samfélaginu að ekki felist skömm og stimplun í því að leita eftir þjónustunni þannig að hún nýtist þegar á þarf halda, hvenær og hvernig sem þörfin fyrir hana lýsir sér. Segja má að nokkuð hafi þokast í þeim efnum varðandi félagslega þjónustu á þeim tæpu 25 árum frá því að lögin um félagsþjónustu öðluðust gildi enda var það yfirlýst stefna við setningu laganna. Í framsöguræðu félagsmálaráðherra, á Alþingi, kom meðal annars fram: „Með hinni nýju sýn er hugsunarháttur fátæktar og framfærslu og sveitfesti lagður fyrir róða, hugsunarháttur sem hefur ríkt frá því að land byggðist“.

Hins vegar hefur sýnt sig að við ramman reip er að draga því því enn eru fordómar ríkjandi gagnvart fólki sem þarf á (félags)þjónustu samfélagsins að halda. Arfur fátækra- og ómagaframfærslunnar lifir enn meðal þjóðarinnar. Sá arfur hefur verið samofinn félagsþjónustu samtímans bæði meðal þeirra sem setja lög og reglur, þeirra sem vinna eftir þeim og notenda félagsþjónustunnar. Það þarf lengri tíma en aldarfjórðung til að breyta aldagömlum viðhorfum og eins og aðrir fordómar eru þeir oft ómeðvitaðir og varðir með skýringum sem eiga upp á pallborðið hverju sinni.

Því verður að mæla alvarlega gegn því að hróflað verði við anda félagsþjónustulaganna með því að heimila skerðingar og skilyrða réttindi, eins og verið er að leggja til í því frumvarpi sem nú er til umfjöllunar á Alþingi. Með því að opna fyrir skilyrðingu þjónustu (fjárhagsaðstoð) innan laganna, þótt breytingin virðist sakleysisleg við fyrstu sýn, er verið að rýra mjög gildi laganna, skaða viðhorf til þjónustunnar og skerða mannréttindi sem eru varin í stjórnarskrá landsins.

Með þeim aðgerðum og vinnulagi sem ætlunin er að lögleiða í frumvarpinu er í raun verið draga úr sjálfræði og rétti allra þeirra einstaklinga sem sækja um fjárhagsaðstoð þótt í frumvarpinu sé haldið fram að aðgerðunum sé „einungis“ beint að einstaklingi sem telst „vinnufær að hluta eða fullu“. Þessi heimild til skilyrðingar mun gegnsýra alla vinnu með þeim sem þurfa á fjárhagsaðstoð að halda með með kröfunni um sönnun þess að vera „verðugur þiggjandi“. Þeir sem ekki láta segjast verða fyrir helmingsskerðingu meðal annars á grunnupphæð fjárhagsaðstoðar sem augljóslega eykur á vanda þeirra og jaðarsetningu með ófyrirsjáanlegum afleiðingum bæði fyrir einstaklingana og samfélagið.

Hægt er að bera saman félagsþjónustu og heilbrigðisþjónustu sem segja má að séu tvær hliðar á sama peningi. Á Íslandi er ekki dregið í efa að allir íbúar landsins eigi skilyrðislausan rétt til heilbrigðisþjónustu. Þó er augljóst að mikinn hluta heilbrigðisvanda

og sjúkdóma er hægt að rekja til líferniss okkar, svo kallaðra lífsstílsjúkdóma. Engum kemur þó til hugar, hvorki stjórnvöldum né heilbrigðisstarfsfólki, að skilyrða eigi heilbrigðisþjónustu eða neita sjúklingi um lífsnauðsynlega lækningu eða líkn, hversu óviturlega sem einstaklingurinn hagar sér.

Huga ætti einnig að því hve sterkt samspil er á milli félagslegs- og heilsufarslegs vanda því þegar þrengt er að félagslegum réttindum og möguleikum fólks á þeim vettvangi koma afleiðingar þess gjarnan fram í heilbrigðisvanda, sjúkdómsvæðingu og álagi á heilbrigðisþjónustuna. Mikil hætta er á því að langtímaatvinnulausir einstaklingar sem taldir eru vinnufærir að hluta eða fullu en glíma samt sem áður við margþættan sálfélagslegan vanda muni vegna skilyrðinga um að taka hvaða vinnu sem býðst smám saman hrekjast inn í sjúkdómshlutverk og þaðan á örorkubætur. Það léttir kannski á fjárhag sveitarfélagsins en er dýrkeypt fyrir einstaklinginn og samfélagið í heild.

Almennt um báðar greinar frumvarpsins

Framkomnar tillögur í frumvarpi til breytinga á lögum um félagsþjónustu eru tvær og snúa báðar að ákvæðum VI. kafla um fjárhagsaðstoð, sú fyrri um aðkomu ráðherra að reglum sveitarfélaganna um framkvæmd fjárhagsaðstoðar og hin um heimildarákvæði til handa sveitarfélögum um skilyrði um „virka atvinnuleit“ til þess að eiga rétt til „grunnfjárhagsaðstoðar“.

Því er ekki að leyna að fjárhagsaðstoð sveitarfélaga hefur löngum verið bitbein bæði almennings og stjórnvalda og einkum hafa sveitarstjórnir haft horn í síðu þessa þjónustupáttar. Oft hafa komið fram efasemdir um réttmæti aðstoðarinnar og tortryggni í garð þeirra sem á henni þurfa að halda. Viðhorfin til fjárhagsaðstoðar var ein helsta hindrun nýrrar lagasetningar um félagsþjónustu eftir miðja 20. öld og við setningu laga um félagsþjónustu nr. 41/1991 náðist ekki samkomulag um að kveða á um lágmark til fjárhagsaðstoðar t.d. að miða við bætur almannatrygginga eða lágmarkslaun eins og stefnt hafði verið að. Niðurstaðan var hins vegar sú að leggja skyldur á öll sveitarfélög um að setja sér reglur um framkvæmd fjárhagsaðstoðar meðal annars „til þess að tryggja að réttur íbúa sé ljós og þeim sé ekki mismunað“. Auk þess náðist samkomulag um að „öll þjónusta verði réttur fólks, jafnt fjárhagsaðstoð sem önnur þjónusta, miðað við mat á aðstæðum þeirra og reglur sem sveitarfélög setja sér innan ramma laganna“ eins og segir í ræðu félagsmálaráðherra þegar mælt var fyrir frumvarpinu.

Þær breytingatillögur sem nú liggja fyrir og eru til umfjöllunar í velferðarnefnd Alþingis endurspeglar þá togstreitu sem er um lögmæti fjárhagsaðstoðarinnar og neikvæðum viðhorfum til notenda hennar.

Um 1. grein

Greinin sem er viðbót við 21. grein laganna um skyldur sveitarfélaga til að setja reglur um framkvæmd fjárhagsaðstoðar, kveður á um að ráðherra gefi árlega út leiðbeinandi reglur til sveitarstjórna, í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga, um framkvæmd fjárhagsaðstoðar auk viðmiðunarupphæða fyrir fjárhagsaðstoð.

Ekki verður séð að bráð nauðsyn sé á lagabreytingu til þess að ná þessu annars ágæta markmiði í höfn. Ráðherra og Sambandi íslenskra sveitarfélaga er í lófa lagið að gera samkomulag um þetta efni ef það er vilji beggja sem má álykta af greinargerð með frumvarpinu. Það væri hins vegar rétt að huga að þessari breytingu við heildarendurskoðun á lögum sem nú stendur yfir.

Við fyrstu sýn kann þessi lýsing á vinnulagi að bera með sér faglegt yfirbragð og hljóma eins og sjálfsögd regla en þegar nánar er rýnt er margt við hana að athuga.

Í fyrsta lagi er þessi ítarlega lýsing algjörlega úr takti við aðrar greinar í lögunum og lögin sjálf sem eru rammalöggjöf sem setur rammann utan um markmið, þjónustu og málsmeðferðareglur en lýsir því ekki ítarlega hvernig ná eigi markmiðunum. Yfirlýsingar um félagslega ráðgjöf og samráð við notendur eru óparfar í sérstakri lagasetningu þar sem þær eru nú þegar allt umlykjandi í lögunum og kannski megininnihald þeirra. Þá sátt er hins vegar verið að rjúfa með því að setja skilyrði inn í lögin og með því gera fagfólki ógerlegt að vinna í anda notendasamráðs og veita félagslega ráðgjöf á valdeflandi hátt. Aðalinnihald greinarinnar er valdboð en ekki valdefling sem er í andstöðu við allar nútíma kenningar í félagsvísindum og rannsóknir á því hvað gagnast í vinnu með fólki og sérstaklega fólki í erfiðum aðstæðum.

Félagsþjónusta sveitarfélaga hefur nú á 21. öldinni á að skipa fjölda öflugs fagfólks, einkum félagsráðgjöfum, öfugt við það sem almennt var fyrir aldarfjórðungi þegar lögin um félagsþjónustu tóku gildi. Það gefur tækifæri til að hæft fagfólk vinni með notendum að einstaklingbundnum áætlunum þar sem ábyrgð einstaklingsins á eigin lífi verður í forgrunni en án þess að hótun um viðurlög sé meginsteifið í starfinu. Verði fyrirbyggjandi frumvarp að lögum er ljóst að vinna fagfólks verður að miklu leyti mótuð af eftirliti og viðurlögum sem verður í besta falli dýrt og gagnslítið en að öllum líkindum íþyngjandi og skaðlegt einkum fyrir notendur en einnig allt starfsumhverfið. Með þessu frumvarpi er verið að færa hugmyndfræði félagsþjónustunnar aftur í tíma fátækraframfærslunnar þótt innihaldinu sé pakkað inn í umbúðir og orðræðu nútímans um „virkni“. Nú er talað er um „virka atvinnuleit“ þegar forfeður okkar töluðu um ómaga og atvinnubótavinnu.

Lokaorð

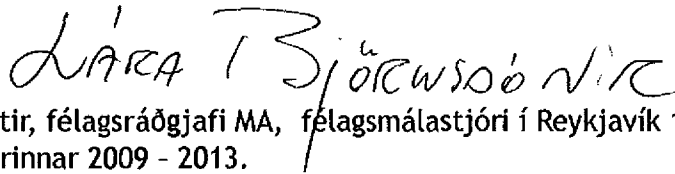
Fyrirliggjandi frumvarp er unnið í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og fram kemur í athugasemdum þess að það hafi verið að frumkvæði Sambandsins að láta skoða hvort sveitarfélögum sé heimilt að setja skilyrði um virkni fyrir veitingu fjárhagsaðstoðar. Krafa sveitarfélaganna um möguleika á að skilyrða fjárhagsaðstoð er ekki ný af nálinni en fékk byr undir báða vængi í kjölfar kreppunnar 2008, ekki síst þegar stjórnvöld stytta atvinnuleysistryggingatímabilið til að spara ríkinu útgjöld. Sveitarfélögin töldu, að hluta til með réttu, að ríkið væri að færa vandann yfir á sveitarfélögin. Tölur sýna þó svo ekki verður um villst að einungis hluti þess fólks sem missir atvinnuleysisbótaréttinn fær í kjölfarið fjárhagsaðstoð sveitarfélaga meðal annars vegna þess að allar tekjur fjölskyldunnar þar á meðal tekjur maka telja til frádráttar. Einnig er hægt að skoða tölur langt aftur í tímann um samhengi atvinnuleysis og fjárhagsaðstoðar sem minnkar alltaf í takt við minnkandi atvinnuleysi þótt breytingin komi aðeins síðar. Nú er kreppan á undanhaldi og atvinnuleysi nálgast það sama og fyrir hrún. Þess vegna er ekki ástæða til að hrapa að lagasetningu um skilyrðingar sem koma eiga í veg fyrir langtímaatvinnuleysi. Reynslan sýnir þó, að í kjölfar kreppu og atvinnuleysis sitja alltaf þeir verst settu eftir þegar atvinnulífið kemst á réttan kjöl. Til þess að leysa vanda þessa hóps þarf annað og áhrifameira en að skilyrða fjárhagsaðstoðina. Það þarf nýbreytni, hugmyndaauðgi og margbreytileika. Mörg sveitarfélög hafa að undanförmu komið sér upp gagnlegri reynslu við að setja á laggirnar margvísleg úrræði fyrir litla hópa en sem hafa skilað miklu í lífsgæðum og virkni einstaklinganna en einnig í fjármunum fyrir samfélagið í heild. Þessa reynslu væri nær að nýta og efla í anda notendasamráðs og valdeflingar. Þess má geta að ýmsar leiðir hafa verið sannreynðar í akademískum verkefnum og ritgerðum.

Auk þeirra raka sem fram hafa verið færðar í þessari umsögn gegn setningu þessara laga er rétt að benda á að ekkert kallar á að breyta þurfi lögum um félagsþjónustu nú á sama tíma og nefnd skipuð af félags- og húsnæðismálaráðherra er í miðjum klíðum að vinnu við heildarendurskoðun laganna í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga. Rök um að fjárhagur sveitarfélaga batni við lagabreytinguna geta ekki verið haldbær þegar sá sparnaður myndi leiða af sér skaða fyrir verst settu einstaklingana og fjölskyldurnar í samfélaginu og enn fremur félagsþjónustuna í heild sinni eins og reynt hefur verið að færa rök fyrir í þessari umsögn.

Niðurstaða

Á grundvelli reynslu minnar í starfi með starfsfólki og notendum félagsþjónustunnar í áratugi og menntunar og þekkingar á sviði félagsráðgjafar og stjórnunar á margvíslegum vettvangi leyfi ég mér að mæla gegn því að þetta frumvarp verði að lögum.

Virðingarfyllt

Lára Björnsdóttir, félagsráðgjafi MA, félagsmálastjóri í Reykjavík 1994 - 2006 og formaður Velferðarvaktarinnar 2009 - 2013.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 26. febrúar 2016.

Efni: Umsögn Mannréttindaskrifstofu Íslands um frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar), 145. löggjafarþing 2015 -2016. Þingskjal nr. 732 – 458. mál.

Mannréttindaskrifstofu Íslands (MRSÍ) hefur borist ofangreint frumvarp til umsagnar. Í frumvarpinu er lagt til að skilyrðum fjárhagsaðstoðar verði breytt á þann veg að ráðherra gefi árlega út leiðbeiningar um framkvæmd fjárhagsaðstoðar auk viðmiðunarfjárhæða. Þar að auki að skilyrt verði að umsækjandi fjárhagsaðstoðar sé í virkri atvinnuleit.

Við 1. gr. frumvarpsins hefur skrifstofan engar athugasemdir, þ.e. að ráðherra gefi út leiðbeiningar um framkvæmd aðstoðarinnar sem og viðmiðunarfjárhæðir.

Skrifstofan gerir hins vegar eftirfarandi athugasemdir við 2. gr. frumvarpsins.

Í frumvarpi með lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga segir að aðalmarkmið allrar félagsþjónustu á vegum sveitarfélaga sé að tryggja fjárhagslegt og félagslegt öryggi íbúa á grundvelli samhjálpár. Viðurkennt sé að samfélagið hafi skyldur við einstaklinginn og þurfi að grípa til ráðstafana til að tryggja afkomu hans þannig að grundvallarþörfum í efnahagslegu og félagslegu tilliti sé fullnægt. Þá segir í skýrslu Alþýðusambands Íslands um fjárhagsaðstoð sveitarfélaga að:

Fjárhagsaðstoð skal ávallt veitt til þess að bæta úr vanda og koma í veg fyrir að einstaklingur og/eða fjölskyldur komist í þá aðstöðu að geta ekki ráðið fram úr sínum fjárhagsmálum sjálf. Fjárhagsaðstoð sveitarfélaganna er ætluð einstaklingum og fjölskyldum í tímabundnum erfiðleikum og er hugsuð sem aðstoð til að mæta grunnþörfum þeirra.¹

Þetta er því tímabundið úrræði sem á ekki að vera íþyngjandi fyrir þann sem það er veitt. Með skilyrði um virka atvinnuleit er jafnvel gengið svo langt að ákvæðið brjóti í bága við 76. gr. Stjórnarskrárinnar sem segir að öllum, sem þess þurfi, skuli tryggður í lögum réttur til aðstoðar vegna sjúkleika, örorku, elli, atvinnuleysis, örbirgðar og sambærilegra atvika.

¹ Fengið af vefsíðu ASÍ: http://www.asi.is/media/6381/Fjarhagsa_stod_sveitarfelaganna_final.pdf.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

Það er því fleira en atvinnuleysi sem getur orsakað það að einstaklingur þurfi tímabundna fjárhagsaðstoð og á því, að mati skrifstofunnar, að fella skilyrðið um virka atvinnuleit úr texta frumvarpsins.

Virðingarfyllst,

f.h. Mannréttindaskrifstofu Íslands

Margrét Steinarsdóttir, framkvæmdastjóri

Reykjavíkurborg
Velferðarsvið

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 16. mars 2016
VEL2015020051

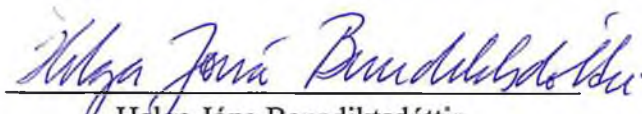
Efni: Umsögn velferðarsviðs Reykjavíkurborgar um frumvarp til breytinga á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar). Þingskjal 732 - 458. mál – 145. löggjafarþing.

Vísað er til erindis velferðarnefndar Alþingis, dags. 17. febrúar 2016, þar sem velferðarsviði Reykjavíkurborgar var sent til umsagnar frumvarp til laga um breytingar á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991. Af hálfu velferðarsviðs Reykjavíkurborgar er vísað til fyrri umsagnar er varðar frumvarp sem lagt var fram á 144. löggjafarþingi.

Til upplýsingar fylgja lykiltölur um notendur sem fengu skerta fjárhagsaðstoð til framfærslu frá Reykjavíkurborg á árunum 2014 og 2015.

Virðingarfyllst,

f.h. velferðarsviðs Reykjavíkurborgar,

Helga Jóna Benediktsdóttir,
lögfræðingur

Hjálagt:

1. Umsögn velferðarsviðs Reykjavíkurborgar frá 144. löggjafarþingi.
2. Lykiltölur um notendur sem fengu skerta fjárhagsaðstoð til framfærslu árin 2014 og 2015.

Afrit:
Skrifstofa borgarstjórnar.

Alþingi
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 27. febrúar 2015
VEL2015020051

Efni: Umsögn velferðarsviðs Reykjavíkurborgar um frumvarp til breytinga á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar). Þingskjal 624 - 416. mál – 144. löggjafarþing.

Ísáð er til erindis velferðarnefndar Alþingis, dags. 9. febrúar 2015, þar sem velferðarsviði Reykjavíkurborgar var sent til umsagnar frumvarp til laga um breytingar á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991. Af hálfu velferðarsviðs Reykjavíkurborgar er óskað eftir að koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri:

Leiðbeinandi reglur

Samkvæmt 1. gr. þess frumvarps sem hér um ræðir er lagt til að við 21. gr. laganna bætist ný málsgrein sem kveður á um það að ráðherra gefi árlega út leiðbeinandi reglur til sveitarstjórna, í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga, um framkvæmd fjárhagsaðstoðar auk viðmiðunarfjárhæða fyrir fjárhagsaðstoð. Að því tilefni telur velferðarsvið Reykjavíkurborgar rétt að koma því á framfæri að mikilvægt er að hafa í huga að ekki er hægt að byggja rétt á leiðbeinandi reglum. Það er mikilvægt að hinn almenni borgari geri sér grein fyrir hlutverki slíkra leiðbeinandi reglna þannig að síður verði hætta á að þær valdi misskilningi varðandi réttindi og skyldur eða skapi óréttmætar væntingar. Þrátt fyrir það má telja líklegt að þróunin verði sú að farið verði að líta á slíkar leiðbeiningar sem reglur af hálfu almennings. Telur velferðarsvið Reykjavíkurborgar það vera mjög óæskilegt enda er hlutverk leiðbeinandi reglna einungis að vera leiðbeinandi en ekki að kveða á um réttindi eða skyldur. Slíkar leiðbeiningar munu ekki leggja skyldur á sveitarfélög til að tryggja samræmi í reglum þeirra enda er sjálfsstjórn sveitarfélaga tryggð í 1. mgr. 78. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33/1944, sbr. og 1. mgr. 1. gr. sveitarstjórnarlaga nr. 138/2011.

Almennt um skilyrði fjárhagsaðstoðar.

Mikilvægt er að velferðarþjónusta nái til og veiti þeim þjónustu sem mest þurfa á henni að halda þannig að hægt sé að koma í veg fyrir fjölgun fátækra og langtímanotenda sem kosta þjóðfélagið mikið þegar til lengri tíma er litið. Til þess að svo megi verða þarf aðgengi að þjónustunni að vera gott en einnig þarf að vera svigrúm fyrir hendi til að vinna markvisst með einstaklinga og fjölskyldur sem þurfa á langtímafjárhagsaðstoð að halda. Mikilvægt er að

byrja að vinna markvisst með þeim sem fá fjárhagsaðstoð sem fyrst, tryggja virkni þeirra og aðstoða þá við að komast á vinnumarkað á nýjan leik. Þá er mikilvægt að hvetja einstaklinga til ábyrgðar á sjálfum sér og öðrum, virða sjálfsákvörðunarrétt þeirra og styrkja til sjálfshjálpar ásamt því að hvetja til atvinnu, námsskeiðssóknar og annarrar virkni. Nauðsynlegt er að þetta sé gert með þeim hætti að viðkomandi einstaklingur haldi sjálfsvirðingu sinni og sjálfsákvörðunarrétti eins og kostur er. Það að geta unnið sig út úr erfiðleikum á eigin forsendum með stuðningi er vænlegast til langtímaárangurs.

Sveitarfélögum hefur verið fengið verulegt svigrúm við framkvæmd þeirra skyldna sem þeim hafa verið lagðar á herðar með lögum nr. 40/1991 um félagsþjónustu sveitarfélaga. Samkvæmt 1. mgr. 19. gr. laga nr. 40/1991 um félagsþjónustu sveitarfélaga er hverjum manni skylt að framfæra sjálfan sig, maka sinn og börn yngri en 18 ára. Fjárhagsaðstoð er neyðaraðstoð sem sveitarfélagi ber að veita þegar allar aðrar bjargir þrýtur. Slík aðstoð á í eðli sínu að vera tímabundin og er það skylda sveitarfélags að virkja einstaklinga til þess að standa á eigin fótum, framfæra sjálfan sig, maka og börn og þurfa ekki að treysta á framfærslu sveitarfélags. Hægt er að gera það með því að setja ýmis skilyrði fyrir fjárhagsaðstoð. Hins vegar má aldrei ganga of langt í að svipta fólk lágmarksframfærslu. Þá þarf regla sem kveður á um skerðingu einnig að vera skýr gagnvart umsækjendum og þeim leiðbeint um afleiðingar þess að standa ekki við sett skilyrði. Heimild til að skerða fjárhagsaðstoð eða skilyrða með einhverjum hætti verður að byggja á lögmætum og málefnalegum sjónarmiðum sem teljast í beinum og eðlilegum tengslum við markmið og tilgang laga. Slík skilyrði verða jafnframt að vera hlutlæg og fyrirsjáanleg. Aðstoð skal ekki skert nema á grundvelli gagnsærra og hlutlægra viðmiða.

Í ljósi þess sem að framan greinir hefur Reykjavíkurborg sett ákvæði í 3. gr. reglna um fjárhagsaðstoð frá Reykjavíkurborg varðandi lækkun grunnfjárhæðar. Velferðarsvið Reykjavíkurborgar telur mikilvægt að einstaklingum sem eru vinnufærir sé veitt aðhald og boðið sé upp á ýmsa virkni með það fyrir augum að aðstoða viðkomandi til þess að standa á eigin fótum. Orðast fyrirnefnt ákvæði 3. gr. reglnanna svo:

Hafi umsækjandi hafnað atvinnu eða sagt starfi sínu lausu án viðhlítandi skýringa eða hafnað starfsleiðaráætlun, skal greiða hálfa grunnupphæð til framfærslu eins og er tilgreind í III. kafla reglna þessara þann mánuð sem hann hafnar vinnu, svo og mánuðinn þar á eftir.

Sama á við atvinnulausan umsækjanda sem ekki framvísar minnisblaði atvinnuleitanda, sbr. ákvæði 8. gr. reglna þessara, án viðhlítandi skýringa og umsækjanda sem hætt hefur þátttöku í átaksverkefni, nema veigamiklar ástæður sem fram koma við mat á aðstæðum umsækjanda mæli gegn því.

Þeir einstaklingar sem fá fjárhagsaðstoð til framfærslu á grundvelli læknisvottorðs um óvinnufærni skulu í samvinnu við félagsráðgjafa gera einstaklingsáætlun sem miðar að því að umsækjandi nái vinnufærni að öllu leyti eða að hluta. Sinni einstaklingur ekki einstaklingsáætlun skal greiða hálfa grunnupphæð til framfærslu sbr. 1. mgr. 3. gr. nema veigamiklar ástæður sem fram koma við mat á aðstæðum umsækjanda mæli gegn því. Læknisvottorð skulu vera úttefin af heilsugæslu eða sérfræðilækni sem annast mál einstaklingsins.

Samkvæmt upplýsingum sem liggja fyrir hjá velferðarsviði Reykjavíkurborgar eru að meðaltali rúmlega 50 einstaklingar á mánuði sem fá greidda lækkaða grunnfjárhæð í fjárhagsaðstoð á grundvelli 3. gr. reglna um fjárhagsaðstoð frá Reykjavíkurborg en það eru um 4% notenda þjónustunnar. Þegar kemur að skerðingu einstaklinga sem eru í hjónabandi er horft til þess hjóna sem fullnægir ekki skilyrðum 3. gr. reglna um fjárhagsaðstoð frá Reykjavíkurborg en sú skerðing hefur ekki áhrif á fjárhagsaðstoð til hins aðilans. Hann heldur því fullum rétti til fjárhagsaðstoðar.

Vakin er athygli á efni 3. mgr. 3. gr. reglnanna sem fjallar um þá einstaklinga sem leggja fram læknisvottorð sem staðfestir að þeir séu óvinnufærir. Fram kemur að þeir skuli, þrátt fyrir óvinnufærni, gera sérstaka einstaklingsáætlun sem miðar að því að ná vinnufærni að fullu eða að hluta. Í einstaklingsáætlun felst áætlun um að ná bata og í þeim tilgangi er horft til námskeiða, samstarfs við heilsugæslu, VIRK-starfsendurhæfingarsjóðs og annarra starfs- og endurhæfingarúræða. Markmiðið með áætluninni er að stuðla að bættum lífsskilyrðum hjá þeim sem eru óvinnufærir og koma þannig í veg fyrir félagslega útskúfun.

Skilyrði fjárhagsaðstoðar samkvæmt frumvarpi til breytinga á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga.

Velferðarsvið Reykjavíkurborgar telur rétt að heimild til skerðingar á fjárhagsaðstoð sé bundin í lög. Vakin er athygli á því að ýmis tilvik geta veitt tilefni til þess að fjárhagsaðstoð sé skert. Telur velferðarsvið Reykjavíkurborgar því að rýmka mög. 21. gr. a í frumvarpi því sem hér um ræðir og kveða á um fleiri tilvik sem valda því að heimilt sé að beita skerðingum, t.d. þegar einstaklingur segir starfi sínu lausu án viðhlítandi ástæðna, hafnar atvinnu eða starfsleitaráætlun eða er á bið eftir atvinnuleysisbótum frá Vinnumálastofnun. Leggur velferðarsvið Reykjavíkurborgar því til að gerðar verði þær breytingar að 4. mgr. verði svohljóðandi:

Þá er sveitarstjórn einnig heimilt að skerða fjárhagsaðstoð ef einstaklingur hefur sagt starfi sínu lausu, hafnar atvinnu eða starfsleitaráætlun, framvísar ekki minnisblaði atvinnuleitanda eða er á bið eftir atvinnuleysisbótum frá Vinnumálastofnun. Sveitarstjórn er þó aldrei heimilt að skerða fjárhagsaðstoð ef viðhlítandi skýring liggur til grundvallar því að einstaklingur fullnægi ekki framangreindum skilyrðum.

Þá er lagt til að 7. mgr. 21. gr. a verði 5. mgr. og verði svohljóðandi:

Við skerðingu á grunnfjárhagsaðstoð eða niðurfellingu fjárhagsaðstoðar vegna sérstakra aðstæðna skal ávallt meta aðstæður einstaklingsins heildstætt til að kanna hvort hann hafi hætt virkri atvinnuleit án gildra ástæðna. Sama gildir þegar fyrir hendi eru aðstæður sem tilgreindar eru í 4. mgr.

Mikilvægt er að leggja áherslu á að meta skuli aðstæður hvers einstaklings heildstætt til að kanna hvort gildar ástæður séu fyrir því að hann hafi hætt atvinnuleit, sagt starfi sínu lausu, hafnað atvinnu eða starfsleitaráætlun o.s. frv. Eins og lagt er til í frumvarpinu er ákvæði þessa efnis í lok greinarinnar en rétt væri að færa það frammar.

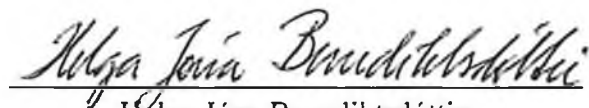
Velferðarsvið Reykjavíkurborgar telur jákvætt kveðið sé sérstaklega á um það að óheimilt sé að skerða aðstoð sem sérstaklega er ætluð börnum samkvæmt reglum sveitarstjórnar enda ljóst að mikilvægir hagsmunir eru í húfi fyrir börn.

Samstarfsgrundvöllur við Vinnumálastofnun

Að lokum telur velferðarsvið Reykjavíkurborgar mjög jákvætt að frumvarpið skapi lagagrundvöll undir samstarf milli Vinnumálastofnunar og félagsþjónustu sveitarfélaganna hvað varðar mat á vinnufærni og þjónustu við atvinnuleitendur sem njóta fjárhagsaðstoðar hjá sveitarfélögum. Mikilvægt er að Vinnumálastofnun verði gert kleift að veita þeim aðstoð sem ekki hafa bótarétt hjá Atvinnuleysistryggingasjóði og því er nauðsynlegt að tryggja fjárveitingar til stofnunarinnar í samræmi við það hlutverk hennar.

Virðingarfyllst,

f.h. velferðarsviðs Reykjavíkurborgar,

Helga Jóna Benediktsdóttir,
lögfræðingur

Afrit: Skrifstofa borgarstjórnar,
Ráðhúsi Reykjavíkur.

Fylgiskjal 1: Tillaga að breyttu ákvæði.

Sveitarstjórn er heimilt að setja í reglur um veitingu fjárhagsaðstoðar skv. 21. gr. skilyrði um virka atvinnuleit sem einstaklingur, sem telst vinnufær að hluta eða fullu, skal uppfylla til að eiga rétt á grunnfjárhagsaðstoð og/eða fjárhagsaðstoð vegna sérstakra aðstæðna. Óheimilt er að skilyrða fjárhagsaðstoð til annars en umsækjanda sem metinn er vinnufær að hluta eða að öllu leyti. Þá er óheimilt að skerða aðstoð sem sérstaklega er ætluð börnum samkvæmt reglum sveitarstjórnar.

Mat á vinnufærni einstaklings skal byggjast á samræmdu faglegu mati á færni til vinnu. Matið skal unnið í samvinnu við umsækjanda og samhliða gerð einstaklingsbundinnar áætlunar um framvindu. Til virkrar atvinnuleitar skv. 1. mgr. getur talist eftirfarandi:

- a. að hafa frumkvæði að starfsleit,
- b. að vera reiðubúinn að ráða sig í hvert það starf sem atvinnuleitandi er fær um að sinna samkvæmt mati á vinnufærni og greitt er fyrir samkvæmt lögum og kjarasamningum, sbr. 1. gr. laga um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrisréttinda, nr. 55/1980, með síðari breytingum, en þar með telst að vera reiðubúinn að mæta í atvinnuviðtöl,
- c. að sækja um þátttöku í vinnumarkaðsaðgerðum, sbr. 7. gr. laga um vinnumarkaðsaðgerðir, nr. 55/2006,
- d. að taka þátt í virkum vinnumarkaðsaðgerðum, þ.m.t. námsúrræðum, og
- e. að veita félagsþjónustu sveitarfélaga eða eftir atvikum Vinnumálastofnun nauðsynlegar upplýsingar til að auka líkur viðkomandi á að fá starf við hæfi.

Aðstoð veitt af félagsþjónustu sveitarfélaga skal miðast við einstaklingsbundnar þarfir hvers og eins einstaklings og skal meðal annars veita félagslega ráðgjöf skv. V. kafla laga þessara.

Þegar sveitarstjórn setur skilyrði um virka atvinnuleit fyrir er heimilt að kveða á um skerðingu grunnfjárhagsaðstoðar í allt að tvo mánuði í senn uppfylli hlutaðeigandi ekki lengur skilyrði 1. mgr. Hafi grunnfjárhagsaðstoð til einstaklings sætt slíkri skerðingu í tvígang verður grunnfjárhagsaðstoð til hans þó ekki skert í þriðja sinn fyrr en framkvæmt hefur verið að nýju mat á vinnufærni einstaklingsins skv. 2. mgr. Reynist hlutaðeigandi vinnufær að hluta eða öllu leyti er heimilt að skerða grunnfjárhæð hans að nýju. Óheimilt er að skerða mánaðarlega grunnfjárhagsaðstoð um meira en helming.

[Þá er sveitarstjórn einnig heimilt að skerða fjárhagsaðstoð ef einstaklingur hefur sagt starfi sínu lausu, hafnar atvinnu eða starfsleitaraætlun, framvísar ekki minnisblaði atvinnuleitanda eða er er á bið eftir atvinnuleysisbótum frá Vinnumálastofnun. Sveitarstjórn er þó aldrei heimilt að skerða fjárhagsaðstoð ef viðhlítandi skýring liggur til grundvallar því að einstaklingur fullnægi ekki framangreindum skilyrðum.]

[Við skerðingu á grunnfjárhagsaðstoð eða niðurfellingu fjárhagsaðstoðar vegna sérstakra aðstæðna skal ávallt meta aðstæður einstaklingsins heildstætt til að kanna hvort hann hafi hætt virkri atvinnuleit án gilda ástæðna. Sama gildir þegar fyrir hendi eru aðstæður sem tilgreindar eru í 4. mgr.]

Hafi sveitarstjórn sett skilyrði um virka atvinnuleit fyrir fjárhagsaðstoð vegna sérstakra aðstæðna er sveitarstjórn heimilt að fella hana niður í allt að sex mánuði í senn sé skilyrðum 1. mgr. ekki lengur fullnægt. Ný ákvörðun um greiðslu fjárhagsaðstoðar vegna sérstakra aðstæðna skal tekin að undangengnu mati.

Félagsþjónustu sveitarfélaga er heimilt að leita eftir samstarfi á grundvelli samstarfssamnings við Vinnumálastofnun um aðstoð við atvinnuleitendur sem njóta fjárhagsaðstoðar hjá sveitarfélaginu og eftirfylgni við virka atvinnuleit þeirra, sbr. 15. gr. laga um vinnumarkaðsaðgerðir, nr. 55/2006.

Fjárhagsaðstoð til framfærslu fjöldi notenda eftir mánuðum og samtals 2014

Kyn	Jan	Feb	Mars	Apríl	Maí	Júní	Júlí	Ágú	Sept	Okt	Nóv	Des	Meðaltal á mánuði	Fjöldi á árinu
Karlar	915	995	976	959	956	959	906	857	836	845	842	853	908	1.840
Konur	608	585	607	627	618	751	738	702	613	604	600	603	638	1.429
Samtals	1.523	1.580	1.583	1.586	1.574	1.710	1.644	1.559	1.449	1.449	1.442	1.456	1.546	3.269

Fjárhagsaðstoð til framfærslu hálf grunnfjárhæð skv. 3. gr. fjöldi notenda eftir mánuðum og samtals árið 2014

Kyn	Jan	Feb	Mars	Apríl	Maí	Júní	Júlí	Ágú	Sept	Okt	Nóv	Des	Meðaltal á mánuði	Fjöldi á árinu
Karlar	43	42	51	44	36	31	38	35	31	42	28	38	38	283
Konur	14	21	20	12	15	18	22	24	17	15	15	14	17	144
Samtals	57	63	71	56	51	49	60	59	48	57	43	52	56	427

Fjárhagsaðstoð til framfærslu hálf grunnfjárhæð skv. 3. gr árið 2014 - % af fjölda notenda

Kyn	Jan	Feb	Mars	Apríl	Maí	Júní	Júlí	Ágú	Sept	Okt	Nóv	Des	Meðaltal á mánuði	Á árinu
Karlar	4,7%	4,2%	5,2%	4,6%	3,8%	3,2%	4,2%	4,1%	3,7%	5,0%	3,3%	4,5%	4,2%	15,4%
Konur	2,3%	3,6%	3,3%	1,9%	2,4%	2,4%	3,0%	3,4%	2,8%	2,5%	2,5%	2,3%	2,7%	10,1%
Samtals	3,7%	4,0%	4,5%	3,5%	3,2%	2,9%	3,6%	3,8%	3,3%	3,9%	3,0%	3,6%	3,6%	13,1%

Fjárhagsaðstoð til framfærslu fjöldi notenda eftir mánuðum og samtals 2015

Kyn	Jan	Feb	Mars	Apríl	Maí	Júní	Júlí	Ágú	Sept	Okt	Nóv	Des	Meðaltal á mánuði	Fjöldi á árinu
Karlar	886	928	924	909	862	867	819	776	714	708	734	707	820	1.647
Konur	648	637	627	630	607	686	632	595	525	519	503	488	591	1.251
Samtals	1.534	1.565	1.551	1.539	1.469	1.553	1.451	1.371	1.239	1.227	1.237	1.195	1.411	2.898

Fjárhagsaðstoð til framfærslu hálf grunnfjárhæð skv. 3. gr. fjöldi notenda eftir mánuðum og samtals árið 2015

Kyn	Jan	Feb	Mars	Apríl	Maí	Júní	Júlí	Ágú	Sept	Okt	Nóv	Des	Meðaltal á mánuði	Fjöldi á árinu
Karlar	34	23	21	27	21	24	29	24	18	25	20	21	24	198
Konur	9	10	10	8	7	13	17	13	8	12	7	5	10	85
Samtals	43	33	31	35	28	37	46	37	26	37	27	26	34	283

Fjárhagsaðstoð til framfærslu hálf grunnfjárhæð skv. 3. gr árið 2015 - % af fjölda notenda

Kyn	Jan	Feb	Mars	Apríl	Maí	Júní	Júlí	Ágú	Sept	Okt	Nóv	Des	Meðaltal á mánuði	Á árinu
Karlar	3,8%	2,5%	2,3%	3,0%	2,4%	2,8%	3,5%	3,1%	2,5%	3,5%	2,7%	3,0%	2,9%	12,0%
Konur	1,4%	1,6%	1,6%	1,3%	1,2%	1,9%	2,7%	2,2%	1,5%	2,3%	1,4%	1,0%	1,7%	6,8%
Samtals	2,8%	2,1%	2,0%	2,3%	1,9%	2,4%	3,2%	2,7%	2,1%	3,0%	2,2%	2,2%	2,4%	9,8%

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Alþingi
b.t. velferðarnefndar
Austurstræti 8 - 10
101 Reykjavík

Reykjavík 7. mars 2016

1603019SA TP
Málalykill: 00.63

Efni: Breytingar á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga - 458. mál 145. lþ.

Samband íslenskra sveitarfélaga vísar til tölvupósts frá nefndasviði Alþingis, dags. 17. febrúar sl., þar sem ofangreint þingmál er sent til umsagnar.

Af hálfu sambandsins er vísað til fyrri umsagnar um frumvarpið, en félags- og húsnæðismálaráðherra lagði það fram á síðasta löggjafarþingi. Í þeirri útgáfu frumvarpsins sem nú er til umfjöllunar hefur verið tekið tillit til breytinga sem meirihluti velferðarnefndar lagði til á efni og framsetningu nýrrar 21 gr. a í lögnum.

Sambandið telur að umræddar breytingar séu til bóta og styður frumvarpið í fyrirbyggjandi gerð þess. Er Alþingi mjög eindregið hvatt til þess að frumvarpið hljóti afgreiðslu á yfirstandandi löggjafarþingi.

Jafnframt er lögð áhersla á að mikil og kröftug samfélagsumræða hefur átt sér stað um frumvarpið. Að mati sambandsins hefur umræðan skilað þeim árangri að skýra betur grundvöll málsins og skerpa á því að nýrri grein í félagsþjónustulögnum er ætlað að styrkja meginreglur þeirra, einkum að hvetja einstaklinginn til ábyrgðar á sjálfum sér og styrkja hann til sjálfshjálpar. Að baki býr það óskoraða viðmið að samfélagslegur stuðningur skuli fyrst og síðast renna til þeirra sem þurfa mest á honum að halda og eiga í raunverulegum vanda við að sjá sér farborða.

Breytingartillögur meirihluta velferðarnefndar þjónuðu einkum þeim tilgangi að treysta enn frekar að málefnalegt mat fari fram á aðstæðum og vanda hlutaðeigandi. Eins og áður segir styður sambandið tillögurnar og telur þær tryggja að nýrri lagagrein verði einungis beitt í tilvikum þar sem fyrir liggur fullgild ástæða til þess að ætla einstaklingi að sjá sjálfum sér farborða. Að slíkum varnögglum settum er ástæðulaust að draga í efa að sveitarfélög muni beita heimildinni af varfærni og með virðingu fyrir hag skjólstæðinga sinna.

Virðingarfyllst

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Karl Björnsson
framkvæmdastjóri

SAMTÖK SUNNLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Alþingi
Nefndasvið – velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Selfossi 7. mars 2016

Efni: Umsögn stjórnar SASS um frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, 458. mál.

Stjórn Samtaka sunnlenskra sveitarfélaga (SASS) tekur undir umsögn Samband íslenskra sveitarfélaga sem fram kemur í bréfi til nefndarsvið Alþingis og dagsett er 27. febrúar 2015. Stjórn SASS styður frumvarpið og telur eðlilegt að lögfesta heimild sveitarfélaga til að skilyrða fjárhagsaðstoð.

Virðingarfyllt,
f.h. stjórnar SASS

Bjarni Guðmundsson,
framkvæmdastjóri

Félagsþjónustusvið

Nefndasvið Alþingis
Kirkjustræti
150 Reykjavík

Selfossi, 2. mars 2016
1602142

Umsögn – frumvarp til laga um félagsþjónustu sveitarfélaga

Félagsþjónusta hefur lesið yfir frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar).

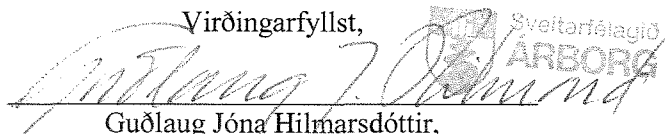
Sveitarfélagið Árborg leggur til að velferðarráðuneytið muni gera leiðbeinandi reglur um grunnupphæð í fjárhagsaðstoð en nauðsynlegt er að virða sjálfræði sveitarfélaga til að ákveða fjárhæðir í fjárhagsaðstoð.

Við sem komum að fjárhagsaðstoð hjá Sveitarfélaginu Árborg teljum afar brýnt að unnið verði með samræmt mat á vinnufærni umsækjanda á landinu öllu en ekki verði unnið eftir mismunandi mati sem leiðir til ólíkrar niðurstaðna. Það er ekki aðalatriði hver framkvæmir matið. Einnig teljum við mikilvægt að hafa skýrt vinnuferli að loknu mati á vinnufærni og farsælast væri að vinnuferlið væri samræmt á landinu öllu.

Þeir einstaklingar sem teljast ekki vera vinnufærir. Hvað með þá? Að okkar mati er nauðsynlegt að vinna með þá einstaklinga og væri mjög gott ef hægt væri að nýta VIRK og starfsendurhæfinguna til þess, því það getur ekki verið ósk neins að einstaklingar verði til lengri tíma á fjárhagsaðstoð og endi svo á örorku.

Okkar skoðun er sú að allir þeir sem koma að vinnumarkaðsmálum eigi að vinna saman og höfum við áður lagt til að skipað verði teymi þar sem aðilar frá félagsþjónustu, vinnumálastofnun, VIRK og Birtu (starfsendurhæfing) fara yfir mál einstaklinga og finna viðeigandi úrræði.

Virðingarfyllst,

Guðlaug Jóna Hilmarsdóttir,
félagsmálastjóri

Nefndasvið Alþingis
Velferðaranevnd
b/t. nefndarritara
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 2. mars 2016

Efni: Frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga (458. mál)

Meginmarkmið frumvarpsins er að virkja atvinnuleitendur til þátttöku að nýju á vinnumarkaði. Því er í frumvarpinu lagt til að sveitarfélögum verði heimilað að setja í reglur sínar skilyrði um virkni þeirra sem eru vinnufærir en fá fjárhagsaðstoð.

Viðskiptaráð styður frumvarpið og telur eðlilegt að lögfest sé hér á landi heimild sveitarfélaga til að skilyrða fjárhagsaðstoð. Sams konar skilyrði um virka atvinnuleit er bæði að finna í lögum nr. 54/2006 um atvinnuleysistryggingar og einnig hjá sveitarfélögum annarra Norðurlanda.

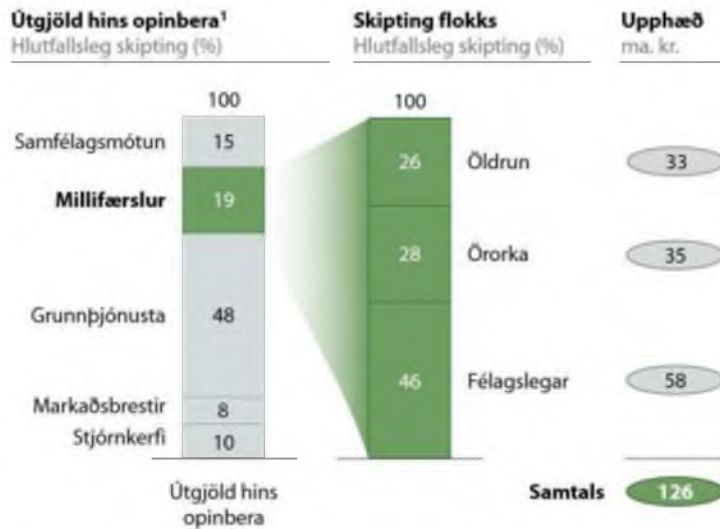
Virkari þátttaka gagnast öllum

Útgjöld vegna fjárhagslegs stuðnings við ýmsa þjóðfélagshópa nema rúmlega fimmtungi af útgjöldum hins opinbera eða um 123 ma. kr. árið 2013 (mynd 1). Stærsti hluti millifærslna til einstaklinga kom til vegna félagslegra aðstæðna, eða um 58 ma. kr. Í ljósi þessa mikla umfangs er brýnt að stjórnvöld tryggi að þessi útgjöld nái markmiðum sínum um að aðstoða þá sem þiggja slíkan stuðning við að taka virkari þátt í samfélaginu. Áhrifin á þá viðkomandi einstaklinga eru ekki síður mikilvæg, en nýleg innlend rannsókn hefur til dæmis sýnt að löng fjarvera frá vinnu hefur neikvæð áhrif á heilsu fólks.¹ Það eru því sameiginlegir hagsmunir stjórnvalda og einstaklinganna sem þiggja fjárhagsaðstoð að hún skili árangri.

¹ Vigdís Jónsdóttir (2013): „Starfsgeta, þátttaka og velferð“

Mynd 1

Millifærslur til ýmissa þjófélagshópa nema rúmlega fimmtungi af útgjöldum hins opinbera

¹ Samkvæmt ríkisreikningi og ársreikningum sveitarfélaga fyrir árið 2013.
Heimild: Fjárfélagið ríkisins, greining Viðskiptaráðs Íslands

Frumvarpið hefur jákvæð áhrif á fjárhag sveitarfélaga. Velferðarráðuneytið áætlað að áhrif til lækkunar á útgjöldum sveitarfélaga geti numið á bilinu 100–150 m.kr. á ári og er þá miðað við að bótagreiðslur dragist saman um 5–7% eftir að lögin taka gildi. Í þeirri áætlun er jafnframt gert ráð fyrir fjölgun starfa innan stjórnsýslu sveitarfélaga um 25 stöðugildi til að sinna greiningu, framkvæmd og eftirfylgni einstaklingsbundinna áætlana. Ef fjölgun starfa verður minni en sem því nemur verður sparnaðurinn meiri.

Viðskiptaráð leggur til að frumvarpið nái fram að ganga.

Virðingarfyllt,

Margrét Berg Sverrisdóttir

Margrét Berg Sverrisdóttir, lögfræðingur

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 3. mars 2016

Umsögn Öryrkjabandalags Íslands (ÖBÍ) um frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, með síðari breytingum (skilyrði fjárhagsaðstoðar). Þingskjal 732– 458. mál. Endurflutt.

Athugasemdir ÖBÍ um frumvarpið í heild

Samþykkt frumvarpsins í óbreyttri mynd fæli í sér grundvallarstefnubreytingu á framfærslukerfinu. Því er lagt til að óháður aðili verði fenginn til að meta reynslu annarra þjóða, sem við berum okkur gjarnan saman við, af skilyrðum fjárhagsaðstoðar við atvinnu og/eða virkni. Í því sambandi er mikilvægt að kanna áhrif skilyrða á stöðu einstaklinga í þessari stöðu.

Sú hættu er fyrir hendi að skilyrði, eins og þau sem eru sett fram hér, muni snúast í andhverfu sína, þ.e. valda erfiðari félagslegri stöðu einstaklinga (s.s. fátækt, óvirkni og einangrun), sem gerir þeim enn erfiðara um vik að komast út á vinnumarkaðinn.

Framfærsluskylda ríkisins – alþjóðasamningar

Ríkið hefur skuldbundið sig, samkvæmt 76. gr. Stjórnarskrár Lýðveldisins Íslands og alþjóðlegum mannréttindasamningum, s.s. 11. gr. Alþjóðasamnings SP um efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi og Samnings SP um réttindi fatlaðs fólks, til að tryggja þeim sem þess þurfa rétt til félagslegs öryggis og að lifa mannsæmandi lífi. Alþjóðlegir sáttmálar kveða einnig á um virðingu fyrir meðfæddri og eðlislægri reisn (e. inherent dignity) hvers manns. Í því felst að enginn maður skuli þurfa að líða skort, og ríkin hafa skuldbundið sig til að skapa skilyrði til þess að allir geti notið efnahagslegra, félagslegra og menningarlegra réttinda. Þannig er ekki um ölmusu til viðtakenda að ræða heldur lagalegan rétt þeirra. Forsendur fyrir því að vísa ábyrgðinni á framfærslunni yfir á sveitarfélagið standast ekki, eins og gert í tilfelli lífeyrisþega sem fá greiddan hlutfallslegan lífeyri vegna fyrri búsetu erlendis. Félags- og húsnæðismálaráðherra, Velferðarráðuneytið og Tryggingastofnun ríkisins vísa einstaklingum í þessari stöðu á að leita til sveitarfélagsins eftir fjárhagsaðstoð, eins

og fram kemur í svari félags- og húsnæðismálaráðherra við fyrirspurn á Alþingi¹ og í bréfum og greinargerðum í kærumálum hjá Úrskurðarnefnd almannatrygginga.

Makatenging fjárhagsaðstoðar

Samkvæmt þingmálaskrá 144. löggjafarþings 2014-2015 átti að leggja fram frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 40/1991 um félagsþjónustu sveitarfélaga (fjárhagsaðstoð, **makatenging** og virkniúrræði). Með makatengingum er átt við að fjárhagsaðstoð er ekki veitt ef sameiginlegar tekjur eru yfir grunnfjárhæð hjóna/sambýlisfólks. Í frumvarpi því sem hér er til umsagnar eru engin áform um breytingar á makatengingum. Er það miður að sá vandi sem felst í makatengingum hafi ekki verið leystur með frumvarpinu. Vandinn er m.a. sá að einstaklingar með hlutfallslegan lífeyri þurfa að leita til félagsþjónustu sveitarfélaga eftir fjárhagsaðstoð en fá enga eða síður aðstoð ef þeir eru giftir eða í sambúð.² Að auki hefur það verið staðfest með dómi Hæstaréttar nr. 125/2000 að gagnkvæm framfærsluskýlda felur einnig í sér gagnkvæman rétt til að framfæra maka sinn.

Minnt er á að fjárhagsaðstoð sveitarfélaga er ætlað að vera tímabundið neyðarúrræði, en ekki kerfi sem stendur undir framfærslu áratugum saman.

Um 1. gr.

Í 21. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 kemur fram að sveitarfélögin skuli setja reglur um fjárhagsaðstoð. Sveitarstjórnir er í sjálfvald sett hvernig reglur þau setja og hver grunnfjárhæðin er svo framarlega sem þær fylgja ramma laganna.³

Öll sveitarfélög á landinu eru með grunnfjárhæðina undir þeirri upphæð, sem leiðbeinandi reglur um fjárhagsaðstoð gera ráð fyrir.⁴ Ekki er séð að ákvæðið sem lagt er til í 1. gr. frumvarpsins breyti þeirri stöðu. Í endurfluttu frumvarpi er horfið frá orðalaginu „leiðbeinandi reglur...“ og sett inn í staðinn „leiðbeiningar til sveitastjórna um framkvæmd fjárhagsaðstoðar auk viðmiðunarfjárhæða fyrir fjárhagsaðstoð“. Með þessu er verið að veita sveitarfélögunum aukið svigrúm til túlkunar á ofangreindum þáttum, þar sem „leiðbeinandi reglur“ myndu teljast skýrari rammi fyrir sveitarfélögin.

¹ <http://www.althingi.is/altext/raeda/145/rad20160125T155032.html>

² Eins og fram kemur í svari félags- og húsnæðismálaráðherra við fyrirspurn um greiðslur almannatrygginga til örorkulífeyrisþega (þingskjal nr. 444. – 235 mál) fer hópur lífeyrisþega með hlutfallsgreiðslur stækkandi og er hluti hópsins með heildartekjur langt undir framfærsluviðmiði TR. Þessir einstaklingar geta þurft að lifa á búsetuskertum greiðslum árum og áratugum saman. Af fjölda þeirra sem fá ekki greiðslur frá fyrri búsetulandi (rúmlega 88%) má ráða að forsendur þær sem stjórnvöld gefa sér fyrir hlutfallsútreikningi lífeyris eru ekki fyrir hendi í flestum tilvikum, sbr. svar félags- og húsnæðismálaráðherra við fyrirspurn um búsetuland og greiðslur almannatryggingar (þingskjal 1185 – 601 mál)

³ Úr greinargerð ráðuneytisins um reglur um fjárhagsaðstoð frá 2003.

„Þær [leiðbeinandi reglur] eru hugsaðar sem hjálpartæki fyrir þær sveitarstjórnir og félagsmálanefndir sem kjósa að hafa þær til hliðsjónar við gerð reglnanna.“

⁴ Samkvæmt núgildandi leiðbeinandi reglum frá 2003 skal fjárhagsaðstoð miðast við samanlagðar greiðslur örorkulífeyris, tekjutryggingar og heimilisuppbótar eins og þær eru á hverjum tíma. Samanlögð upphæð þessara bótaflokka árið 2016 er 204.585 kr. en hæsta grunnfjárhæð sveitarfélags á sama tíma er 180.550 kr.

Eins og fram kemur í athugasemdum við 1. gr. frumvarpsins hefur „...talsvert skort á að samræmi sé á milli fjárhæðar fjárhagsaðstoðar milli sveitarfélaga...“ Grunnfjárhæð fyrir einstakling er hæst hjá Reykjavík kr. 180.550, en t.d. 129.796 kr. í Reykjanesbæ en upphæð fjárhagsaðstoðar í Reykjanesbæ hefur staðið í stað frá janúar 2013. Ekki er ljóst hvernig ákvæði frumvarpsins eigi að stuðla að meira samræmi, þegar það byggir á leiðbeiningum og sjálfsákvörðunarrétti sveitarfélaga. Ekki verði séð að þetta vandkvæði verði leyst nema lögfest verði lágmarksupphæð fjárhagsaðstoðar um land allt til að tryggja samræmi og jöfnuð eftir búsetu.

Af frumvarpinu er ennfremur ekki ljóst hvernig viðmiðunarfjárhæðir skuli fundnar út og ákvarðaðar eða hvaða forsendur liggja þar að baki, aðeins að leiðbeiningarnar skuli vera settar í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga. Hið lögbundna lágmarksviðið skal ávallt tryggja mannlega reisu og mannsæmandi líf hvers einstaklings og byggja á raunverulegum kostnaði fólks við að framfleyta sér svo sem í samræmi við grunnviðið neysluviðið.

Um 2. gr.

Með 2. gr. frumvarpsins er sveitastjórnun gefin heimild til að setja reglur er skilyrða fjárhagsaðstoð við virka atvinnuleit fyrir einstaklinga sem teljast vinnufærir að hluta eða öllu leyti.

Ef ákvæðið nær fram að ganga væri hægt að skerða tekjur fólks, sem eru mjög lágar fyrir, um nærri helming. Í sveitarfélaginu með hæstu grunnfjárhæðina, Reykjavíkurborg, gæti það þýtt lækkun heildartekna úr 180.550 krónum á mánuði í 90.275 krónur. Mikilvægt er að hafa í huga að fjárhagsaðstoðin er grunnöryggisnet samfélagsins, þ.e. greiðslur sem fólk á rétt á ef það hefur engar eða mjög lágar aðrar tekjur. Aðrar tekjur lækka fjárhagsaðstoðina um sömu krónutölu, krónu-á-móti-krónu. Grundvallar munur er á fjárhagsaðstoð og t.d. atvinnuleysisbótum eða lífeyrisgreiðslum, því ef fjárhagsaðstoðin fellur niður þá getur fólk ekki leitað neitt annað með aðstoð vegna framfærslu.

Lögum samkvæmt er markmið félagsþjónustu sveitarfélaga að tryggja fjárhagslegt og félagslegt öryggi íbúanna og stuðla að velferð á grundvelli samhjálp, meðal annars með því að að bæta lífskjör þeirra sem standa höllum fæti. Skerðing eða jafnvel niðurfelling fjárhagsaðstoðar í allt að sex mánuði í senn, ef vinnuskilyrðum er ekki mætt, gengur gegn markmiðum félagsþjónustunnar. Enn fremur segir í markmiðsgrein laganna að þess skuli gætt við framkvæmd félagsþjónustunnar „...að hvetja einstaklinginn til ábyrgðar á sjálfum sér og öðrum, virða sjálfsákvörðunarrétt hans og styrkja hann til sjálfshjálp.“

Í fylgiskjali I kemur fram að frumvarpið muni að mati velferðarráðuneytisins hafa jákvæð áhrif á fjárhag sveitarfélaga. Ef tilgangurinn með lagabreytingunni er ekki að spara heldur að búa til virkt velferðarsamfélag og styrkja stöðu einstaklinga til að gera þeim betur kleift að sjá fyrir sér sjálfum í framtíðinni þá gæfi betri raun að setja inn ákvæði sem stuðla að auknum hvata til að leita sér að vinnu fyrir þá sem eru vinnufærir.

Skoða ætti aðrar leiðir til að ná sömu markmiðum, sem byggja á jákvæðari nálgun og því að byggja fólk upp. Í stað þess að einstaklingar og fjölskyldur eigi yfir höfði sér að missa framfærsluna að öllu eða verulegu leyti, geti fólk treyst á ákveðna

grunnframfærslu, sem aldrei yrði skert og geti með aukinni virkni og atvinnu bætt fjárhagsstöðu sína. Leggja þarf áherslu á hvatningu og stuðning við þá sem þurfa að reiða sig á fjárhagsaðstoð til að auka virkni sína, í stað þess að beita skilyrðum og skerðingum.

Ekki getur talist eðlilegt að setja sömu skilyrði og kröfur um atvinnuleit fyrir fjárhagsaðstoð sveitarfélaga og atvinnuleysisbætur. Í ákvæðinu er einnig gert ráð fyrir því að skilyrða fjárhagsaðstoð við virka atvinnuleit fyrir einstaklinga sem teljast vinnufærir að hluta. Í frumvarpinu kemur ekki fram við hvað er átt með hugtakinu „vinnufær að hluta“ eða á hvaða forsendum slíkt mat fari fram. Einnig er óljóst hvernig það færi fram, að öðru leyti en að ráðgjafar Vinnumálastofnunar skuli annast mat á vinnufærni. Framkvæmd og forsendur mats á vinnufærni verða að vera ljósari en fram kemur í frumvarpinu þar sem réttur fólks til framfærslu gæti byggst á því. Einnig þarf að vera skilgreining á því hvaða starf atvinnuleitandi er talinn fær um að sinna. Í því sambandi vill ÖBÍ benda á skýrsluna „Virkt samfélag, tillögur ÖBÍ að heildstæðu kerfi starfsgetumats og framfærslu á grundvelli þess“, en skýrsluna má finna á heimasíðu bandalagsins⁵ þar kemur m.a. fram áhersla á að starfsgetumat sé unnið af þverfaglegu teymi í anda félagslegrar sýnar á fötlun. Enn fremur er lögð áhersla á að aðskilja á milli starfsgetumats annars vegar og ákvarðana um framfærslu á grundvelli þess hins vegar.

Gagnrýnisvert er að við endurflutning frumvarpsins er tekið út 2. mgr. 2. gr. að matið skuli „unnið í samvinnu við umsækjenda ...“ og að aðstoð veitt af félagsþjónustu sveitarfélaga skuli „miðast við einstaklingsbundnar þarfir hvers og eins...“ Einnig er vert að hafa í huga að fólk með skerta starfsgetu á oft á tíðum erfiðara með að fá vinnu við hæfi. Að auki geta aðrir þættir haft mikil áhrif þegar kemur að möguleikum fólks á vinnumarkaði, s.s. búseta, aldur og íslenskukunnátta. Að lokum er bent á að enn hafa ekki verið sett lög sem banna mismunum á vinnumarkaði. Á þingmálaskrár fyrir 144. og 145. löggjafarþing er frumvarp til laga um jafna meðferð á vinnumarkaði, en frumvarpið er enn ekki komið fram.

Ekkert um okkur án okkar!

Með vinsemd og virðingu,

Ellen Calmon,
formaður ÖBÍ

⁵ http://www.obi.is/static/files/skjol/pdf-skyrslur/virkt-samfelag_net.pdf

